Klášterský

NA ČESKÉM JIHU

Karel Prachaŕic,
7. listopadu 1970

NA ČESKÉM JIHU
A JINÉ BÁSNĚ

KNIHY ZVONU. — KNIHA 24.
PORÁDÁ FR. S. PROCHÁZKA. — TISKEM „UNIE“ V PRAZE.

ANT. KLÁŠTERSKÝ:

NA ČESKÉM JIHU

A JINÉ BÁSNĚ

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ UNIE A. S.
1920

NA ČESKÉM JIHU.

Hledím s výše, na kraji lesa sedě,
v širý kraj, jenž leží tu v slunné záři:
pole, cesty, lučiny, jejichž středem
Blanice spěchá.

Bíle svítí v zeleni stromů vísky,
jako rtuť se rybníky tu tam lesknou,
blíž i v dáli tyčí se lesné kopce,
modrají hory.

Leč i přes tu slunečnou jasnou záři,
jak by lehký na kraji ležel opar,
jak by úsměv pronikal jemným šlářem
snění a smutku.

Ano, cítím, tuším tě, duše kraje,
tichá, klidná, zasněná vždycky trochu,
srdci blízká, hloubavá, dobrá — duše
českého jihu!

Zas k nám od Alp mrazivý vítr duje,
černé mraky na půlnoc stále stojí,
nové lid náš čekají rvy a boje,
bědy a trýzně.

A ty jen se usmíváš tiše, klidně,
jistě míň se zachvíváš ve své hloubi
než ten dub, jenž nade mnou snět svou klene,
strachem a bázní.

Umíš mlčet, pohrdat v klidu vzdorném,
umíš trpět, ale v svém nitru sčítáš
všecky rány, jimiž tě zdrali krutě —
splatíš je jednou!

Klid svůj velký vdechla jsi Mistru Janu,
svoje dumy Štítnému, Chelčickému,
ale hněv tvůj zabouřil hromným děsem
v Žižkově voji.

Ó, já věřím v sílu tvou, živou posud;
s ní své vzdorné Kubata zvedl čelo
a tu půdu, kterou děd zrosil potem,
posvětil krví.

A zde blízko, Putímský kostel starý
kde mi kývá, zíraje v rybník třpytný,
u zdi bílé Cimbura Jan tam dřímá,
silný ten sedlák.

Dřímá, ale co jich tu žije dále
s velkým klidem v hloubavé, tiché duši,
vzdorných hlav a srdcí, jež do dna plny
lásky k té půdě.

Sám ji cítím hluboko ve svém nitru
chvět se, zpívat, rozpínat k letu křídla,
zrak můj líbá celý ten kraj tak drahý,
tisknu jej k hrudi.

Zatím pohas na tváři kraje úsměv,
černé mraky shlukly se nad Hradištěm,

časem z dáli zaduní dlouze, temně
hromový rachot.

Statný sedlák pode mnou oře pole.
Nyní stanul, pohléď k těm černým mrakům,
mách však rukou, oprati trh a vzkřikl
na koně: „Dále!“

Na Hůrkách u Písku 1913.

HŮRECKÉ LESY.

Hůrecké lesy, jaké krásné jste
a jak se mi tu ve vás volně dýchá,
když cesty plny záře zlatisté
a nad hlavou mi šumíte tak zticha!
Ó, jaký klid tu, jaký dech a jas!
Jen doupňák dumně v hloubi houká kdesi —
ej, čapku hodím vzhůru, zoče vás,
Hůrecké lesy!

Sta úzkých stezek porost přetíná
a do hlubin se lesních snivě ztrácí,
jak v ráj když jde ta každá pěšina,
a na večer tam sladce pějí ptáci;
tu do dubin buk svěží mísí vděk,
stín jak by stínu padal do objetí,
a na sosnách jako by červánek
byl zůstal tkvěti.

Cikánský tábor někdy vpadne sem,
a dým a oheň krouží tu a plane,
však častěj děti, každé se džbánkem,
mne zdraví, rty od jahod umazané;
a nejčastěj ni krok, a klidně tká
tu v smrčí pavouk přízi svoji šedou,
a jenom Sen a jenom Pohádka
mé kroky vedou.

Tam do lesů mne vedou hluboka,
kde za slunných i chvil se věčně šeří,
kde žluva volá, tetřev zatoká
a houštiny jsou známé pouze zvěři;

kde Luskovec sní rybník, v šláři dum
jak snílka duše když se světu skrývá
a v noci k hvězdám, za dne k oblakům
se vzhůru dívá . . .

Hůrecké lesy, ve vás kapradí
za letní noci zřel jsem zlatem kvésti,
jak nástroj starý dlaň když naladí,
zas v srdci znít jsem slyšel píseň štěstí,
vše trudy zaspal, ve váš klesnuv mech,
a neviděl, co jindy bolí, děsí —
ó, dík a sbohem! se mnou jde váš dech,
Hůrecké lesy!

RYBNÍKY.

My z jižních Čech vidíme dvakrát nebe:
nad hlavou jedno, druhé u svých nohou
na hládi rybníků, jež, kam jen mohou
zalétnout oči, zříme kolem sebe.
V té zeleni luk, v úsměvném tom kraji
se démanty být rozsetými zdají,
jež září v slunci. Jejich nad hladinou
když skláníš se však a hled v dál se hříží,
jak když se nebe samo k tobě níží,
oblaka bílá po hládi se šinou,
a hvězdy večer planou za soumraku
zde pod tebou, i měsíc, bledý duch.
Ó, kde moh více k lidu mluvit Bůh,
kde víc se duše zasnít o zázraku
žití i smrti, o čistotě, vině
než v tišinách těch, před tou plání vodní,
jež klidná, rovná, zrak svůj kamkol vbodni,
v těch starých vrb neb dubů, olší stíně?
Jak ticho tu! Jak mysl zamotává
se sama v sebe! Jaký mír a lad!
Jen žába žblunkne, zavlní se tráva,
vlny se zčeří vodní havětí,
pár bílých racků s křikem přeletí,
a zase ticho. Nad vrbovkou v květu
modravá šídla stíhají se v letu,
a chladná táhne vůně. Rákos šelestí,
jak sladký šepot lásky zněl by kradí
ti v sluch pln slibů, ve sny o štěstí,
jak, přivřený zrak, byl bys zkolébáván.
A čela tvého chladný tkne se závan,
jak když tě ruka milenčina hladí . . .

JIHOČEŠTÍ SEDLÁCI.

Rád jihočeských sedláků
mám tváře vyholené,
osmahlé, zrudlé do máků,
nos, jenž se hrdě klene.

Žití se velká moudrost v nich
se silou, vzdorem mísí —
na starých mincích bronzových
jen spatříš také rysy.

Je v kostele zřím sehnuté,
zjasněné, když se oře,
a tvrdé tak a nehnuté,
když bije do nich hoře.

Ten dvakráte již vyhořel,
ten statek ztratil hojný,
dva syni tomu padli, žel,
ten mrzáka má z vojny.

A v jejich tvářích velký klid,
bol nevyčteš v jich hledu,
je třeba žít, je třeba sít —
a tak jde dál vše k předu.

Ten sedmdesát stár již let,
vůz strhne na úbočí,
ten o svatbě své vnučky v střed
tančících bujně skočí,

Jak příroda, k níž v hluboku
jim dětská láska leží,
jim dává radost potoků,
a klid své pláně svěží.

Na trávě ležím u lesa
a dívám se, nechť po sté,
jak sedlák seje. V nebesa
až, zdá se mi, on roste.

Jak světa všeho tíž a bol
by byl vzal na svá bedra,
jak chléb když rozhazuje kol
všem ruka jeho štědrá . . .

1915.

Z VLAKU.

Po kraji lesných kopců jedem,
na druhé straně širý luh.
Říčka se kroutí lučin středem,
zoraných polí tmí se pruh.

Ves kmitne skryta za topoly,
kostelík svítí na stráni.
Dědouš se jakýs, opřen holí,
v dál dívá, zrak si zaclání.

A pole zas. Houf dětí výskne,
jež pasou blízko u trati:
mlýn zamihne se, rybník blýskne,
kříž v poli spatříš zapláti.

A chvílemi se z parostroje
dým bílý v luhy vyvalí
a letí nízko, jak by roje
vil bílých z lesů prchaly . . .

ZAS V RODNÉM MĚSTĚ.

Babičko, mně se zdálo to hned,
jak zavřel jsem hřbitovní dvéře
(ač kroků jsem zvuky neslyšel znět),
že někdo za mnou se béře.

A to tys tedy, babičko, jen,
však hned jsem poznal to citem,
ač myslil jsem, tvrdý že je tvůj sen
v tom hrobě břečťanem krytém.

Tak vidíš, jsem v rodném městě svém zas,
Bůh sám ví, za kolik roků,
a radost mi zřít tě za dlouhý čas,
ne, tušit jen: po mém jdeš boku.

Pojď, pojď, hle, statuje dosud zde ční,
dál s vrchu jde náměstí plocha,
pár nových tu domů z posledních dní,
leč ještě i šindele trocha.

Můj rodný dům — vidíš? Z oken jsme těch
se často dívali spolem,
a já tam hoch bloudil v závratných snech,
až hlava šla kolem a kolem.

Chtěl šířit jsem pravdu, být prorok a žrec,
co plánů duší mi létlo!
A vidíš — zda symbol není v tom přec?
teď odtud vedou si světlo.

Tu svatý již Kliment, kde farář mne křtil,
rád hledívám do oken fary,
neb Vrána v ní psával a Bendl v ní snil;
znáš u chrámu pomník ten starý?

A ještě tu s plesem pozdraví zrak
pár starých košatých stromů —
jak, babičko zlatá? že smutno ti tak?
Že musíš se vrátit už domů?

Nu, nemělas nikdy stání, spěch tvůj
znám dobře, jak na tebe sedá;
tak sbohem již — sbohem a pozdravuj,
ó, vroucně mi pozdravuj děda.

Ne, sečkej — jen chvíli — jen několik slov:
Víš, vracím se okřát sem, zmořen,
neb cítím, ač v dáli můj krb je a krov,
zde, v hloubi té půdy, můj kořen.

A jinde ač k výši jsem témě své pnul,
přec nejsem tu host jen a cizí;
nechť zassut zde starý stříbrný důl,
je v srdcích tu zlato, a ryzí.

A mají mne rádi, ne, není to lež,
jak tebe mívali prve,
neb cítí, jsem jejich a já to vím též,
že z jejich, že z jejich jsem krve!

JIHOČESKÁ DUMA.

Jaromíru Malému.

Zřím-li s výše od lesných Hůrek v údol
ke tvé věži, Putímský kostelíku,
vždy mou myslí táhne jak teplý vánek
podivná zvěst ta.

Boj co všude pro víru šílil u nás,
v dvojí tábor celý se rozstoup národ,
zášť a zloba bujela bratra k bratru,
zrak žhnul, krev tekla:

V zdech tvých všecko dýchalo láskou, mírem;
v jedné lodi přijímal tělo Páně
lid jen v chlebě, ve druhé skloněn ke rtům
kalich též s vínem.

A Bůh jistě usmíval v oblaku se
nad tvou láskou, vesnický, prostý chrámku,
jenž jsi stejně všecky ty lidi boží
vinul v svou náruč.

Jistě tehdy na zdech tvých, římsách, věži
jasněj plálo nebeské zlaté slunce,
s temných oblak kynuly na pozdrav ti
zářící hvězdy.

Ne, to zářné nebyly ani hvězdy,
oči jistě byly to cherubínů,
jež se leskly, v nesmírném plesu zříce
na zemi k tobě.

Ó, kéž moh bych rozstoupnout dát se zdem tvým,
na vlast celou rozšířit úzkou loď tvou,
strop tvůj, klenbu rozklenout smělým vzmachem
nad celou zemí!

Ve své dumě nesmírný vidím chrám ten,
druh tam klidně poklekå vedle druha,
nedbá, zdali modlitby jiné šepce
k lidí všech Bohu.

Jiné cesty, myšlenky, názor jiný
zrak už lidí nenítí divou zlobou,
čest a život nervou si v boji vzteklém
pro barvy různé.

Je tu, ejhle, pro všecky dosti místa,
hlavy úcta ke každé snaze sklání,
z úst všech vlní v klenbu se chrámu hvězdnou
mohutný chorál:

Všichni tápem, veliký všech nás Bože,
nikdo neví, kdo ti je blíž, kdo dále,
veď nám všechněm v temnotách bludné kroky
k pravdě a světlu!

1916.

TŮŇ.

Pod příkrou strání, mezi ní a tratí
tůň rozlévá se tmavá v polokruhu
ve svěží zeleň mokřitého luhu,
kde krok se houpá jako v horské slati.

Kdys rameno to Blanice as bylo,
jež odřízla trať od jejího toku;
teď krajiny to koutek, milý oku,
kde jak by vše jen sobě tiše žilo.

Jak vyleštěn když lesklé na zrcadlo
je černý mramor, blýská voda místy,
kde neskrývají stulíků ji listy,
jichž květ jak zlatých hvězd pár v tůň by padlo.

Je slunný večer. Puškvorec kol voní,
stín stromů na hláď třesavě se klade;
pižmová krysa vyvádí ven mladé;
chřest kobylek, rej šídel, jež se honí!

Teď hřmí kol vlak. Leč z klidu nevyruší
té tiše zde, ni jedním nehne květem
je to jak svět by příšerným svým letem
spěl kol a míjel ztracenou v snách duši.

Dál nad kyprejem krouží polet hravý
dvou motýlů, co hukot vlaku zniká.
Teď pleskot vln . . . to loví asi štika,
a vodou kmitne perlín červenavý.

Sedím a je mi, jak když odpryskává
mi se srdce tu všedních strastí kora.
Pad v tůň můj trud či suchá snět jen shora?
Jak voda chladí a jak voní tráva!

⟡⟡

2*

SUCHO.

Parno, sucho. Mraky plynou
jako černých jezdců davy
přes oblohu bledě sinou,
ale let svůj nezastaví.

Země puká v nebes trýzni;
volala — pal žeh' ji dále,
teď již mlčí v kruté žízni —
rýhy v ní — rty okoralé.

Cesty prašné, pole zprahlá,
žito řídké, hluché klasy,
a již žloutne zponenáhla
bez naděje, beze spásy.

Vysušená řeka crčí
žlutým pískem jako v poušti,
vadne listí, v lesním smrčí
jehliček jen déšť se spouští.

Mlčí mlýn. I pták již utich,
píseň v pastvách odumřela,
v lukách žárem sežehnutých
marně květů hledá včela.

A ty mraky letí v dáli,
nestaví se, dále plynou,
jenom jeden mráček malý —
rozplakal se nad krajinou.

MOŘE LESŮ.

Za lomem živcovým
na lesní cesty páse
ten pohled zrakům tvým
čarovný otvírá se:
kam oko jsi jen vznes,
ó, širém po obzoře
jen les a les a les,
ba lesů celé moře.

Tu vlny zelené
se zdvíhají, tu řítí
se záři zlacené
v hlubiny svěžích mýtí;
a zase výš se pnou
a dále rozlévají
mnohokrát nad sebou
po celém slunném kraji.

Tu Kraví Hory svah,
tam Chudý Vrch se tyčí,
a dále v kaskádách
přes podrost trpasličí
se v sterých odstínech,
modravá, temná, šedá,
ta zeleň vlní v spěch,
kde Mehelník se zvedá.

Co krásy zakleto
v ty zalesněné chlumy
Ó, slyš jen, moře to
jak šeptá, hučí, šumí,

jak ve svou vábí hloub,
kde není zla ni hrůzy,
jen Ticho, jak bys vstoup,
tě provází v tvé chůzi.

Hle, kmeny borovic,
jak slunce padlo v lesy,
jsou, rudnouce vždy víc,
jak korálové tesy,
a kdesi, u dna již,
zakryty stromů mřeží,
zářivé tůně — víš —
jak velké perly leží.

Jak vzkřikneš: Thalassa!
tou stoje před velebou,
a náhle rozjásá
se celé moře s tebou,
jak vzlétli, těkali
by mořští kolem ptáci,
a jeden ze zdálí
se k tobě mříti vrací.

Ó, stop mne ve svůj klín,
ty zelenavé moře,
tvůj stín sled skrývá vin,
tvá vlna smývá hoře;
jak Harald chtěl bych v snách,
tvou hudbou temnozvukou
zkolébán, po strunách
jen tichoubloudit rukou! . . .

VZPOMÍNKA.

Paní G. V.

Ťuk! ťuk! Kdo to? Klepe Upomínka.
Otevřte jí, pojďte, kam vám kývá.
Vede vás, kde les i řeka zpívá,
na pěšinu luční „u Martínka“.

Kam jste ráda chodívala časem,
paprsky kdy třpytné v řece hrály,
na zářící dívala se skály,
píseň bez slov pějíc polohlasem.

Vaše dcerka běhala tu ráda
za motýli v rejích skotačivých.
Les i řeka za večerů snivých
pohádku si nyní o tom spřádá . . .

NEDĚLNÍ JITRO BENDLA-STRÁNICKÉHO.

Květem plál sad farský. V sněžné běli
stály stromy, voněl ranní vzduch;
v korunách kdes bzučely si včely,
ve sny tiché kolébal jich ruch.
Časem zadul větřík, a tu s výše
bílé lístky snášely se tiše
jako motýli, a mnohý v letu pad
Bendlovi i ve vlas, jak tu seděl,
písni pěnkav naslouchal a hleděl
kamsi v dál . . . i za mez světa snad.

Nebyl stár a přece ve vlas hustý
provléklo se stříbra nespočet,
pod brýlemi mdlý plál, smutný hled,
bolest časem zaškubla mu ústy,
kolem nichž hrál úsměv trpký, tichý,
jak by děl: Hle, stromy plné pýchy!
Přede mnou to jak byste tu stály,
vy ó, mládí mého ideály,
v celé kráse, nežli potom v ráz
zlobné vichry v divé nenávisti
zurážely haluze i listí
a ty květy bílé spálil mráz . . .

Zazněl krok, a Bendl zved se v chvatu.
Kolem hradby, jíž byl sevřen sad,
v alumnů se mihl černém šatu,
který vlnil jitřní bystrý chlad,
bledých tváří vysoký muž mladý,

vešel v sad, a zářila mu vstříc
blížící se k vchodu do zahrady
churavého kněze vlídná líc.

„Co pak? Doma? Kdy pak přijel's, hochu,
ký tě vítr přivál do Volyně?
Já tu chvíli okříval jsem v stíně,
nu, pojď, pojď, ať pohovořím trochu.
Jak je u vás?“ A zas vážně, temně:
„Co tak náhle přivedlo tě k nám?
Nu, mám radost, že jsi přišel ke mně,
churav jsem a s myšlenkami sám.“

Leč co klepal na hochovy plece,
pevně pohléd v zrak mu vlídný kněz
s libostí a zase s báznί přece,
číst tam chtěl, co milý hoch mu nes.

Ale mladý muž zrak sklopil k zemi,
stál tu chvíli v rozpacích a němý
a pak pravil bolestně a skromně
třesoucím se hlasem, ztrativ klid:
— Za všecko, co učinil jste pro mě,
jdu se dnes vám smutkem odměnit. —

„Smutkem? Ty? Jde o krk mi či o víc?“
zkoušel v úsměv kněz své stáhnout tahy.
„Zlou zvěst jakou neseš z Budějovic?“

— Bolí mne, že vám, jenž na zemi
po otci jste nejvíce mi drahý,

nesu žal — však jinak nelze mi —
„Nuže mluv!“ děl Bendl, skloniv tváře.
— Opustit chci síně semináře.

Zaražen stál Bendl dlouhou dobu
s nachýlenou hlavou tich a něm,
vlastní život před ním vstával z hrobu,
před vlastním se zachvěl údělem.
Zřel se v Praze, v jarých přátel kole,
tajemných jak dveří stisk by klíč:
s Němcovou dlí při chudičkém stole,
Janda teskní, hřímá žhavý Frič.
A pak s ranou v srdci prchá, štván
krutou bídou, jež snů rve mu mlází,
z přátel kruhu — váhá — a v sled vchází
do tichého domu chmurných bran.
Zří, jak zmítá v loži se, skryt stínem
místo žalmů touží nad Puškinem;
jak se vzchopil setřást těžké jarmo,
vytrhnout se tupé resignaci,
ale jak ho nouze nazpět kácí —
nemá sil už — nemá, darmo — darmo . . .
Vše to zřel, ne, vše to cítil znova,
vlastního mu žití bylo žel.
To ten hoch že též by prožít měl?
Ne! A přec zdvih skráň a ta děl slova:

„Ideály, hochu, ideály!
Daleko snů leží čárná zem,
cestou poušť a moře je a skály,
máš-li sil dost bít se s životem?“
— Pracovat chci třeba do úpadu,
strádat, trpět o zimě a hladu,

jen když při tom — — —

Kněz však v řeč mu vpad:

„Říkal jsi, že sloužit chceš své vlasti,
po národě sémě rozsévat,
k práci nadchnout ty, kdož bez účasti.
Já jsem chor, ty pevných zdravých ramen,
mladického ohně pln a sil,
moh bys jiskru moji vzdýmat v plamen,
však ty nechceš — marný sen to byl.“

— Ne, to chci! — hoch zvolal, záblesk v oku —
Nesmaže se, co jak do kovu
mého srdce vryl jste ve hluboku —
láska k lidu, k mému domovu.

„Nuž, buď knězem. Nechrání, můj drahý,
nic tu více čisté naše snahy
nad posvátné roucho“ — Bendl hbitě.

— Nemohu.

A červánkový plam
v hocha tváři hořel, rozpačitě,
plaše těkal zrakem sem a tam.

„Láska! viď? Ó, víš, co Puškin praví?
— Že je blažen, kdo jí užil dost
a pak — sbohem dá jí? Na výsost
vznese tě neb strhne v jícen tmavý.
Také já jsem viděl svoje nebe
v jedněch očích, v paprscích se hřál
jejich přízně, zapomínal sebe
v jejich kouzlu, s bídou zlou se rval;
pevně věře slibům lásky svatým,

těšil se, že čárný písně proutek
vykouzlí mi posléz ráje koutek
s lásky věrné štěstím vrchovatým.
Ideály, hochu, ideály!
I ty krásné, čisté oči lhaly,
přísahy a sliby — byly klam.
S přítelem mým k oltáři šla lehce —
zmáčk jsem srdce, ztišit se však nechce,
a tak lét jsem v náruč tmám a tmám.
Jako blesk by byl mne s výše srazil,
padal jsem vždy hlouběj v kal a prach,
marný byl již peruti mé vzmach,
ne již ráj, já hledal jenom asyl,
z něhož prcháš."

— Kletba zrádné ženě! —
zvolal hoch a hněv mu z očí svit.
„Tiše, hochu, já se modlím denně
za nešťastné duše její klid.
Vdala se a po hoři, jež snímá
v slzách, vrásce viny každé tíž,
v dáli odtud dávno v zemi dřímá
pod hrobními travinami již."

Bendl ztich, jen rty se dál mu chvěly,
jako lístky květné v dnešní ráno,
a jen sluch by byl snad postřeh bdělý
bolestné s nich vanout: „Anno — Anno!"

Bylo ticho. Pouze drobní ptáci
volali se, písní znaveni,
a kněz mlčel, bylo znát, že ztrácí
v zpomínek se dávných prameni,
zvlhlé oko skrývá v řasy tmavu —

rušit jej se býti zdálo hřích;
teprv zas, když vzhůru pozved hlavu,
mladý muž děl v záři očích svých:

— Příběh váš je smutný, dojímavý,
nezvrátí však záměr můj. Jsem jist,
že to cit je hluboký a pravý,
co mi dáno v drahých očích číst.
Známe se již z dětství, mnoho let,
dívka má je prostý jenom květ,
ale pučel z domácího kraje,
z naší půdy, z její hrudy živ,
českého v ní vděku život hraje,
nestrojená krása našich niv;
na rtech to, co srdce její chová,
vaše žačka je to — Horáková. —

„Nevím, nevím," pravil s vážnou lící,
kroutě hlavou Bendl, — „těžko zříci
milých snů se, které srostly s námi,
a tvůj otec?"
                    Hlavu svěsil hoch.
— Řekl jsem mu všecko, je mu známý
záměr můj. —
                    „A pramálo jsi zmoh."

— Vyčítal mi, bouřil, počal s hrozbou,
nikdy víc že nesmím přejít práh,
sliboval a žádal měkkou prosbou,
památkou mne matky zapřisáh,
v přemýšlení kles pak, opřev bradu,
a řek, u vás že chce hledat radu.

Rcete mu, ó, rcete, štěstí moje,
život můj a klid že leží v tom . . .

Bendl mlčel, v zadumání stoje,
na kvetoucí jen se díval strom.

Ale zatím dále u kostela
zástupy se zvolna scházely,
mnohá hlava stářím sesivělá,
selských hochů hlouček zardělý;
u kříže, jenž trčel pozdvižený
před chrámem, již modlily se ženy
v pestrých šátcích, jak bys viděl vonný
různobarvým květem zářit luh.
A v tom také zahučely zvony
v svátečního míru plný vzduch
hlubokým svým hlasem k povznesení
duše z prachu, bolu, poroby,
nad krajinou celou v slavném znění,
nad městem i polem, nad hroby,
v kterých spaly prvky nových žití.

A kněz řekl: „Čas je na mši jíti.“

KONĚ.

Rád v celém světě nikdo nemá koně,
jak milují je v jihočeském kraji.
Eh, buďsi, člověk lecčeho se nají,
jen trochu píce když tu zbude pro ně!
Sám statkář nejradš zajde do svých stájí,
hle, vraník — ryzka! a již jasní hled;
tu hladí srst, tu popleskává hřbet,
i nohu zvedne, odestírá zuby;
hned podá z ruky svému bělouši,
hned utrhuje, klisnu pokouší
a laská se a před cizími chlubí.
A když tak hřebec, v oku žár a plam,
svou hlavou hodí, bujně uzdu hryže,
jen rukou máchne: Ne, ne, neprodám,
lepšího nemá protivínský kníže!
Nach večerní když do Blanice stek,
za humny zazní dusot hříbátek,
a koně v brodu nebo v řece plaví,
sedíce na nich, hoši, jeden smích,
a výskají, jak v místech hlubokých
z vln vyčuhují koním pouze hlavy.
„Ba, stalo se tu jednou, vzácný pane“ —
děl stařík bílý — „z mlýna čeledín
že s koňmi zajel příliš do hlubin
tu v řece právě, dešti rozpoutané;
já znal jsem ho — nu, byl to hodný hoch
a zachránit se tehdy dobře moh,
však, myslím, ani nedbal o život,
když tonuli mu koně v klínu vod.“

Což div, když do vsí přilétla zvěst loni,
že koní třeba do veliké vojny,
že z mnohých očí vytryskl proud hojný
a mnohá hlava ve statcích se kloní.
Stál ve stáji teď sedlák zamyšlen,
víc mazlil se tam, častěj hřbety pleskal,
a potom táhli všichni jeden den,
z Putímě, Ražic, z Heřmaně i ze Skal
a s večerem až vraceli se domů:
ti bez koní, ti vedli si je zpět;
kdo nepozbyl jich, ten se těšil tomu,
kdo v městě nechal je, měl klidný hled,
byl pěkný zisk a v prsou hřálo tady,
že jeho koně nejsou bídný brak. —
Jak prohlížel je ostrý znalců zrak!
A chválili jen, nenalezše vady.

Řad přešel dní. Jdu v lesy rozlehlé.
Na každém strůmku pavučina bílá,
jak noc by byla samé navěsila
šátečky s perlami tam. A v tom, hle,
mne panímáma s nůší dohání
a pozdravuje. „Černou prý vám vzali."
— Ba odvedli (vlas rovná na skráni).
„Nu, jen co pravda, koník dokonalý,
sám všim jsem si, ten síly vzhled, ten krok!"
— Což naše Černá! Nelekne se děla.
A měli jsme ji rádi; když teď rok
ji můj chtěl prodat — malá vyváděla!
Kůň měl ji nejradš, přes celou by ves
byl lít k ní, chodil za ní jako pes.
A včera (pán se třese, ba, je chladné
dnes jitro věru) — včera do města
jsme poslali ji — je tam nevěsta —

a ona s nářkem večer domů vpadne.
„Co pak se stalo, děvče? Pánbůh s námi!“
dím zleknuta — a ona štká a štká,
až mezi pláčem vzlykne od koutka:
„Já viděla jsem naši Černou, mami!“
„Eh, hlouposti,“ řek táta drsným hlasem.
„Ne, tati, věřte, Černou viděla jsem.
U nádraží stál koní houfec celý,
a vojáci je na vůz vyváděli.
Já poznám Černou, je tam mezi nimi,
a vzkřiknu: Černá! — již si povšímá,
pozdvihla hlavu, stříhá ušima
a hledí na mne zraky radostnými,
a krok, dva — chtěla rozběhnout se ke mně,
v tom voják uzdou trh a ved ji z davu,
však ještě po mně otočila hlavu
a mami — mami — zařejtala temně.“
A vyběhne štkát ven na naše humna.
Já pravím: „Jdi mi — holka nerozumná“
a rozsvítit chci — tmí se nějak, spíše
než jindy — myslím, v deštivých těch dnech,
a po lampičce sahám do almary.
A tu náš táta: „Ještě toho nech!“
však nějak měkce, nejistě a tiše.
No, slzel, myslím, též on, táta starý·

1916.

STARÝ UČITEL.

Panu řed. Vladimíru Orltovi.

Když poznal jsem ho, byl již bílý kmet,
stár bezmála již devadesát let.
Nevelký, suchý, červený však v líci,
žil u syna a ještě den co den
ven vyšel v alej neb dál po vesnici
a do parku a vracel zveselen
se domů v síň svou a pak u stolu
se usmíval, i žert mu se rtů slét',
když s domácími seděl pospolu
a druhů dávných vzpomínal i žáků
(jsou teď to hvězdy umění a věd!).
Krk tlustý vadil mu, leč více zraku
jej skličovala slabost.
Tak víc z paměti
než z not snad, hrával ještě na klavíru,
a jak se první tóny rozletí,
muzikant starý ožívá v jich víru;
má dosud pevný úhoz, nemate se,
i nástroj cítí, že naň mistr sáh,
a krásně zní, ač stár. A v zpomínkách
duch hráčův kamsi do dáli se nese...
Ach, ano, píseň to, již milovala
Terézka jeho... Co již dlouhých roků
tlí v zemi svaté! A přec jak by malá
jen chvilka byla to, jak včera jen,
co, když ji spatřil, zaplálo mu v oku
a opíjel ho sladký lásky sen.
A byl tak plach a bál se jí to říci,
co v srdci hárá mu... Až v staré zahradě —

tam na vodňanských parkánech to bylo —
při červánkovém jarním západě
vzal ve svou ruku její se tak chvící,
a srdce se mu na rty prolomilo.
Terézka jeho! Z rodiny tak slavné —
Světecká z Černčic! On spřízněn s Jungmannem!
On, prostý učitel ... se pýchou dmulo v něm.
Však zde v té krásné skříni starodávné,
jež památku tak mnohou vzácnou hostí,
má rodinné ty staré portréty,
miniatury na slonové kosti!

Skříň otevřel a v zásuvce se hrabe;
tu suchými se zasní nad květy,
tu zadívá v tvář ... A teď v ruce slabé
list drží starý ... Otevřel jej ruče
a vytřev z očí vlhko, počal číst.
Můj Bože, jak to dávno, co ten list
mu Amerling psal ze slavné své Budče!
jej nítil k práci, snaze, těšil v trudu
a povznášel — ten vzácný učitel! —
a vždy i druhy zdravíval, zvlášť Dudu.
Kde jsou dnes všichni? On tu sám, ó, žel!
A vzpomínky jak táhnou jeho hlavou,
zas jinde zří se, v městě nad Otavou
ve škole, v práci ... Tam i syny ztratil,
pak odešla mu věrná jeho žena —
nu, po letech zas úsměv tvář mu zlatil,
leč kdo ví, jaká dána za něj cena?!

Tak v zpomínkách žil. Ale světa běh
též stíhal ještě, časem čet i z kněh,
až nemoh pak už — a jen poslouchával;
pak slabosti jej, chorob zchvátil nával

a v lože vrh, a pak — pak všecka země
se zachvěla, a sever jako jih
a západ jako východ v červáncích
stál války rudých, děla houkla temně.
On chvěl se o vlast, zdali bez pohromy
z té bouře vyjde, šťastná, klidná zas . . .
rád dočkal by se . . . nedočká se as,
ta krutá nemoc dřív mu síly zlomí.
To bylo v onen nad vše chmurný čas,
kdy ustupoval Rus a zrada věc svou páše.
„Jsou chvíle jeho žití sečteny!"
děl vážně lékař ku plačící snaše.
Ta otřela zrak slzou zkalený
a šla. „Tatínku, vítězství je naše!
Nu, máte radost? Po válce a boji!
(Bůh odpusť lež mi!) Zde to právě stojí:
Vlast svobodná!"

Kmet pohnul sebou prudce
a usmál se a sepial zhublé ruce.
Cos promluvit chtěl, selhal mu však hlas.
„Vlast svobodná" jen šept. A tiše zhas.

HARMONIKA.

Odtáh chasník do vojny,
aby říši dal své síly;
slzí příval přehojný
matčiny proň oči lily.
Odtáh — po něm jen tu zbyla
harmonika jeho milá.

Rád vždy večer na ni hrál
na sadě neb za vesnicí,
mile zněla v tichou dál
píseň jeho jásající.
„Kde domov můj“ v citů nával
zvláště pěkně na ni hrával.

A dnes poslal domů list:
raněn v dálné zemi leží;
má tam dosti pít i jíst,
ale chodit může stěží.
Kdyby tak měl po všem boji
aspoň harmoniku svoji!

Vytáhly ji děti ven,
ležela tam v truhle na dně;
zkouší hráti ten i ten,
ale nejde to tak snadně.
Zpropadená harmonika,
nechce hrát, jen jak když — vzlyká.

ČESKÁ VES.

Ves vážně, tiše hledí do údolí.
Již nevlní se kol ní klasů moře —
leč kdo ta role k příští setbě zoře?
Muž, bratr, syn — vše na válečném poli.

Ó, jaký klid a jaké odevzdání!
Dál modrý kouř se vine z každé chaty,
zvon zvučí, jablek češe se plod zlatý.
Dobytek s pastvy do stáje se vhání.

Ó, je to obraz české duše celý,
jež trpí, mlčí, tichá, trpělivá,
a zradí vráskou jen, jež čelo zrývá,
že ve svém nitru hořké skrývá žely.

Mateřídouška voní. Cvrček hude.
Kol mír. Ni tuchy po boji a válce.
V červáncích kříž teď v poli zaplál v dálce
a okna chat jak oči pláčem rudé . . .

V září 1914.

ZÁŘIJOVÁ NEDĚLE.

Neděle smutná. Mračna dešťová.
Naši se bijí někde u Lvova . . .

Rozvírám knihu. Lásky bol a vzlet?
V tu chvíli nevím ani, co jsem čet.

Jaká to hříčka je ten verš a rým!
Slyšet je auto. Jistě s raněným.

Snad šach neb dáma neklid pochová —
naši se bijí někde u Lvova.

V okna déšť smutný pochod bubnuje,
vichry vše Aeol pustil ze sluje.

Jak křičela by massa stohlasá,
jak střelbou děl se okno otřásá.

Ne, to je v dáli, na tisíce mil,
leč v kamnech zní to jako mroucích kvil.

Návštěva. Hovor, rukou líbání.
Veselým smíchem stesk se zahání.

Snad ovoce neb pěna cukrová? —
Naši se bijí někde u Lvova.

1914.

NÁVRAT.

Když vystoup z vlaku tichou na stanici,
tu bylo mu, jakovál vzduch mu líc,
jak nabrat by ho do plných měl plic,
než pošine dál krok svůj belhající,
a pít a pít jej žíznivýma rtoma.
Ne, nikde přec to nedýše jak doma,
tak zdravě a tak sladce. Vítr zpívá
tu bystře letě přes pláně a chlumy
jak bujný kůň, když zavlaje mu hříva;
snad někomu je ostrý, možná dost,
i dívčí dlaň tu drásá, řek by host,
leč rodák ví, jak blaze hladit umí.
Zde silný dech a volný šíří prsa,
nic nezkřiví se a nic nezakrsá;
a jemu je, jak kleknout měl by na zem,
za sílu vděčen, jíž z té půdy ssál —
s ní snesl vše: cest svízel v cizí dál
bařinou, srázy, úpalem i mrazem,
i noci bez spánku i tíhu denní
i pršku střel a ohlušné děl hřmění.

Rozhléd se kolem. Zlatá, zlatá ves!
Jak v slunci září širým za rybníkem
a shlíží se v něm s žlutým kostelíkem,
co modrý kouř chat krouží do nebes!
Ba tak, ó, tak ji v dáli vídal vždycky,
jen přimkl oči: rybník — kostel — statky.
Na srdci nosil obraz Boží matky,
leč v srdci ves. A jaký harmonický
tu všude mír a jaké ticho svaté!
Ó, pozdraven buď domov tisíckráte!

Po víc než roce doma! Jaké blaho!
Leč půjde, půjde. Nikdo nečeká ho,
vše překvapí. Již slyší starou matku,
jak vykřikne, jak obejme ho v pláči!
A přiběhne strýc — tetka — bratr mladší
i milá Ančka z vedlejšího statku,
i dědoušek, ten stařec bohabojný,
se přišourá pak těžce od výměnku,
a celou vsí již půjde za chvilenku,
že „Tomáš Halouc navrátil se z vojny".
Den nebude nic dělat, oddychne si,
obejde pole, zaběhne si v lesy,
pak natáhne se na seno neb slámu.
Hohó, to nezná starou svoji mámu.
Jak bude shánět, šukat v celém domě,
nic nebude dbát, že zvyk spávat skromně,
nejlepší lůžko na noc uchystá mu.

Vykročil, opřen o hůl. A v tom shora
odkudsi, slyš, „Hat ouha" z dálky znělo.
Cos jako jiskra prolétlo mu tělo,
zrak zved a pátrá. Někdo poblíž orá.
Ba ovšem že, tam na protějším kopci,
jenž od Hůrek se lesných níží k obci,
pluh ve slunci tom podjarním se blýští.
Zaclonil oči rukou. Postava
tam malá, tmavá pole zorává
a připravuje pro den setby příští.
Můj Bože, toť je přece jejich pole,
toť straka s klisnou a toť chudák stará
sám dědouš — vždyť už vetchý je jak pára,
jak může zorat sám ty lány holé?
Tam orával on, Tomeš. Z polí všech
je nejradš měl, ztad na rybníků blesky

byl krásný rozhled, na kraj jihočeský
a z Hůreckých vál lesů vonný dech;
zde vlnilo se vždycky klasů moře,
a jak rád rozmách z široka se kosou,
by časně z rána, vlhké ještě rosou,
posekal zrním bohaté tu žito!
A teď to pole slabý dědek oře.
Je dědouška mu náhle nějak líto,
než ještě víc, jak slyší „Čehy — ouha!"
pojednou mocná zchvacuje ho touha
po práci, které zvyk a již měl rád.

Od cesty ke vsi odbočil a v chvat
se k lesu vzhůru dal tam k tomu poli.
Ta prostřelená noha ještě bolí,
též stanout musil v spěchu jedenkrát;
že děl kdes rány slyší, se mu zdálo,
leč to jen srdce vlastní zabuchalo
v sluch jeho. Dále! Co moh, spěchal k cíli.
Pak Haleho! si zavýsk jednu chvíli
a udýchán a na čele pot hojný,
v sled stanul. „Pusťte, dědoušku! Bič sem!"
„I hrome, Tomeš! Ty se's vrátil z vojny?"
„Ba vrátil, vidíte." A co děd němě
jak v ustrnutí, Tomeš oprať chvátí
a obrací již lehce po souvrati,
a spřež, jak moc když cítí ruky jiné,
se rychlej hne, zaskřípá blesknný pluh,
hloub zajíždí a táhne brázdy pruh,
a všecko vpřed se s novou silou šine.

A Tomášovi zablýsk živě zrak,
v ráz vypouštěna z mysli strast je mnohá,
teď zdá se mu, že nebolí ni noha,

ves zapomněna, máma, strýc i svak,
a vesele jak obraceje práská
a z plných plic jak křičí „Hat a Ouha!“
spřež ovládaje strhy mocnými,
snad slyšet to až dole v Putimi,
a zní v tom celá k živné půdě láska,
jež v prsou doba zdržovala dlouhá,
a radosti v tom nesmírné zní smích,
že cítí vůni země z rodných lích.

1916.

ZVÍKOVSKÝ OREL.

Na starém hradě Zvíkově
za hradní sešlou zdí —
o ledných horách, nachově
jež u večer se rdí,
o jezer kráse, srázech skal
jat, v kleci orel sní,
o druzích, již tam krouží dál
na vichrech neseni.

A když pak ze snů procitne
a zří, ó, zázraku!
jak do výše se modré pne
běl strmých oblaků,
tu zdá se mu, že vidí sníh,
velehor obrazy —
i zamává a sražen v mih,
v křik divý vyrazí.

Zní touha v tom a bol a vztek,
a přec — jak smutnější,
když divoký ten stlumí skřek
a bolest zkonejší;
když na pohled už otupen
a skleslé perutě,
tak tich a němý celý den
tu sedí nehnutě.

Neb neslyší již lavin třesk
do svojich velkých dum,
jen klapot mlýna, dětí vřesk,
kol rachot, řeky šum,

již neslyší, co vichřice
v hor ucho hovoří,
jen džbánky klapat, slepice
kdákati v nádvoří.

Smích slyší, hlahol, ryk a zpěv,
psů štěkot, koní klus,
teď rušný tanec hochů, děv,
pak v tichu kejhot hus
a ví, vše znova uslyší,
než bude mu zde mřít,
leč nepozná již ve výši
ten velký horstva klid — — —

— — — — — — — — —

Na starém hradě Zvíkově
před klecí orlovou
jsem pocítil, snad bláhově,
zas bolest takovou;
na rtech mých ležel němý vzdor,
leč v srdci bouřil žel,
že jsem kdy s výše volných hor
v kraj nízký zaletěl.

LETNÍ ODPŮLDNE „NA ŘÍČKÁCH".

Jak voněly lesy,
jak dýchal mech,
jak blýskala záře po stromech!
Teď žluva vykřikla kdesi.
Než jinak byl klid
v té hlubině šeré,
kde k předu krok maně
se po špičkách bere,
by nerušil laně,
jež k říčce jde pít.
Jak lesů a skal
duch ve tmách by stál
a prst ke rtům vztáh,
z nás každý šel plach
v to odpůldne letní „Na říčkách".

Leč z houštiny setmělé
přišli jsme v mýtiny
jasné a veselé,
kde ssály květiny
sluneční pocely;
zář šlehla v líce,
divizen hořely
vysoké svíce,
jako by měl tu dnes ve dne skon
sejít se s chotí svou Oberon.
Jak oblaka táhla,
jak bzučel hmyz,
jak pomněnky svítily nad tyrkyz!
A zase pak šero,

smutek a hloub,
pestrých hub stero;
kam jen krok vstoup,
suchý list vzdych.
Kouzlo však ticha bylo již smeteno,
hovoru živě se točilo vřeteno,
dětský zněl smích.
Oči všem plály,
rty se jen smály
jako těch jahod vonících nach,
kde slunný byl svah,
v to odpůldne letní „Na říčkách“.

Co ve vzduchu hudby,
co na květech včel!
Jak zpíval by v oblaku Ariel
a o lásce, o mládí hud by.
Chmurně se mračily velké jen balvany,
ty celé omšené a ty tak servány,
jak se tu v zakletí
tyčí už věky.
Ale již slyšeti
jásot je řeky.
Mladá a divá,
letí a zpívá,
setmělé lesy s obou stran;
tu vlna se tříští,
tu druhá v mžik příští
se se smíchem vrhá přes balvan.
Ó, cos z toho překotu,
šumu a výskotu
jako by padlo mi v duše chlad.
Jak by se vracela
síla mi k životu,

jako bych znovu měl jej tak rád,
zase byl mlád;
mohl se přes všecky překážky nésti,
setřásl vše, čím duše má trpěla;
věřil jsem v štěstí
a vítězství snah,
a svět mi byl prach
v to odpůldne letní „Na říčkách“.

Jak záhy žár zchladl
a zhasl vznět!
Již nevěřím zase, že lehko vpřed,
a v skepsi zřím na vše jako dřív.
Leč chceš-li být, Spánku, milostiv,
mně vrať, co proud splách,
a zanes mne v snách
v to odpůldne letní „Na říčkách“.

PANÍ KANCELISTOVA.

Co v útulném čistém domě tu
se vystřídalo studentů,
kdo sečte a kdo poví?
když — třicet to let již bezmála —
zde majetná vdova zůstala
po soudním kancelistovi.

Bezdětná, stala se matkou všem
a znala, jak čelit nemocem
i kdo se za kým fantí;
a hoši to bývali veselí,
leč ti, co u ní tu bydleli,
vždy samí jen premianti.

Však na ně na všecky vzpomíná,
než spaní přijde hodina,
tam v kuchynky své šeru,
když služky zbaví se nevzhledné
a na pohovku usedne
svou z doby biedermeierů.

Zvlášť nyní, co zuří válka ta,
je neklidná tak, dojata —
ti drazí hoši její!
a svíčku než zhasne a jde spat,
vždy pročítá z novin seznam ztrát,
a její ruce se chvějí.

A na mysli nejvíc tane jí
ten hoch — byl školy nadějí
a bystrá, vtipná hlava.

A nikoho neměl; bez matky,
jak vděčně stisk ruku, obkladky
jež kladla na skráň, když žhavá.

Ni lístku neposlal. Raněn snad?
Či odvlečen byl v dáli, jat?
Neb kulí sklácen již dravou?
Ó, vzpomněl-li ještě naposled
na její domek, mladých let
zde v městě nad Otavou?

Dnes odpůldne zase chýlí skráň
a vzpomíná a myslí naň.
A den je zlatý a svěží,
a oknem svit lije se zářící —
v tom kdo se to mihl ulicí
a kdo to vykřik a běží?

Ó, radostný dne! ó, domove!
Ach, jsou mi pěkní rekové
ti čeští poručíci!
Zde tenhle jistě se nezachvěl
ni v dešti kulí, ni v hluku děl,
a nyní slzy má v líci.

On nikoho neměl a poznova
kus našel sladkého domova
u staré svojí bytné . . .
Kdož čteš a chladný dále máš cit,
hleď lépe nežli já povědít,
když cos tě za srdce chytne.

1915.

FARÁŘOVO TAJEMSTVÍ.

J. Š. B.

Jak v pohádkách když nikdo vkročiti
na zámku nesmí v jednu komnatu,
sic trest ho stihne krutý ve chvatu
neb divných kouzel padne do sítí,
tak mladý farář úzkostlivě bděl,
by nikdo cizí přes práh nevešel
v ten pokojíček jeden na faře.
Než sám, když truchlá skláněla ho tíž,
když poranil ho zlobou svojí svět
neb vichr záští dul mu do tváře,
tam prchal jako v oasu a tiš
a vycházel vždy jako proměněn:
zas jeho zrak pln naděje se dívá
a úsměv hravý na líci mu zkvet.
Ó, co v té malé jizbě se jen skrývá
a jaká kouzla chová pokoj ten?

Já nahléd jsem a vím. Tam jak by v ráz
byl čaroděj v kraj chodský zanes vás
v útulnou čistou síň. Tam postel v rohu
prostičká stála, halívaly vezdy
přikrývky bílé pletené ji hvězdy,
a naproti ní stolek; tu as k Bohu
se vznášíval kdos často, čelo chýle,
snad odešel jen na mžik před chvílí,
vždyť vedle pouzdra černého tu brýle
na listech leží velké postilly.
A tu tam polička a sklínky na ní,
a památky, jež stáří s láskou chrání,

obrázky svaté, kříž a růženec,
jež tiskla často dlaň as prací ztuhlá,
a pod poličkou stará stojí truhla,
a přes ni květný hozen chodský šátek,
a v rohu tam — ó, jaká milá věc,
toť pravý, starý chodský kolovrátek.
Jej často slyšel vrčet farář as
tam doma, v dáli a jej slyší zas,
když usedne tu za svých těžkých chvil.
Teď němě sedí a teď pohnul rtoma,
a rukama teď prudce zalomil:
Proč odešla's mi jenom, mamičko má!

A tu jak náhle na zdi pověšený
by oživ obraz rázovité ženy
s tím černým šátkem na starostné hlavě
a jihly, měkly tvrdé by jí tahy,
jak známých kroků pár by kol se hnulo,
a farář cítí, kdos ho hladí, pravě:
„Copa se soužíš, ty můj chlapče drahý?
huž starostí nech, vždy zas dobře bulo."
Ó, to je matka — měla ho tak ráda!
A zastřenou tvář, sedí nehnutě
a cítí, starost zvedla perutě
a tichý mír se do duše mu vkrádá . . .

V DEŠTI.

Paní Matyldě Mertové v Jindř. Hradci.

Tři dni již prší. Nelze vyjít nikam.
Zoufale kouřím, v nudě odemykám
zásuvku za zásuvkou ve svém stolku
a v papírech se hrabu; bez okolku
sta listů pálím. A pak zahledím se
ven z okna, jak se deštný šlář tam sune,
a dívám se, jak vrabec krčí k římse
se protějšího domu. Světlo slunné,
ó, teprve teď vím, jak mám tě rád!
A ještě hůře jak je nyní venku,
kdes na vsi nebo v městě třeba malém,
kde po silnici nelze probříst kalem,
kde nuda skočí každou na myšlenku
a sotva vstal jsi, zas už chce se spát!

A přec... Kam náhle vzpomínka mne nese?
Zahalen Vajgar... v mhy se ztrácí hrad,
déšť pleská, vítr korunami třese...
Leč podál, v síních rozlehlého domu,
jejž arkýř zdobí, jaké ticho milé!
Sem nezaléhá vichr v bouřné síle,
co tepla tu a vzácné krásy k tomu!
Portréty staré se zdí vážně hledí;
zátiší, zbraně visí u krajin;
tu porculán a tam se leskne cín,
svit matný bloudí po zarudlé mědi.
Skleníky, truhly, skříně vykládané
a etažéry, skvost kde sterý plane
a miniatur krása spíjí hled;

sta číší, džbánků, křížků, svícnů, tret,
s nichž přešlých věků dech ti v ústret vane.
Tu perla třpytne a tam blýskne zlato;
pastýřky tančí v scénách à la Watteau,
dvořanů hladkých zamihne se cop,
co hodiny všech tvarů, zemí, dob
čas měří stejně jako před sty lety.
A v to vše radost křičí žhavé květy
na plenách, šátcích, které s lesklých skob
pnou pestrá křídla.

Nyní tiše vchází
sem dáma jemných rysů. Upírá
hled na vše s láskou; skřínky otvírá,
zvuk hodin zbudí s trojitými rázy;
tu otře prach, tam skvrnu zahladí,
figurku milou něžně pohladí,
očima zlíbá truhlu, která praská,
a její úsměv jak by v přeletu
i temné barvy zjasnil portrétů,
jak se vším kol se mazlí tak a laská.
Pak do fauteuilu starého si sedne
a sní a sní tu v tichu tom a taji.
Do krajin dálky zbloudí nedohledné,
zří, staré tváře jak se usmívají;
hlavičky krásné vyskakují z rámků
a šeptají jí zkazky starých rodin,
a v jednotvárném zvuku vzácných hodin
zda neslyší zvěst mnohou z pustých zámků?
Ó, krásných věcí, milých věcí těch
k ní mluví duše — slyš, ten tichý vzdech! —
jež po věky v nich ztajena a skryta.

A venku déšť, a strom se vichrem zmítá.

V PÍSECKÉM PARKU.

Píseckým parkem kráčí velký kmet,
na skráni sníh má, na rtech úsměv svěží,
a drobných dětí kupa vstříc mu běží,
za bonbon mění hubiček jich med.

A kráčí dál, a starých stromů tlum
jak v úctě před ním skláněl by své hlavy,
a druhu druh jak v šumotu když praví:
To on, náš přítel, básník květných dum!

Leč ptáci všichni jásají mu vstříc,
a starý čermák na kvetoucí sněti
dí: Pěkně! Písním rozumí on, děti,
sám vyzpíval jich krašších na tisíc!

Teď bledý student s lávky vstal a smek
a za kmetem se velkým snivě dívá,
jak na odkryté hlavě jeho splývá
na aureolu slunný paprsek . . .

ADOLFU HEYDUKOVI.

Jak, Otava, jež v daleký
kraj luhy, lesy chvátá,
že nenosí jak před věky
již ve svém proudu zlata?

Vždyť ty, kam jenom vztáhneš páž
a v písek sáhneš maní,
dál plno zlata nabíráš
do svojich obou dlaní.

A rozhazuješ s písněmi
jak marnotratník pravý
své zlato lehce po zemi
po vsech i městech v davy.

Po dolinách i po horách
po celé svoje žití,
a v srdcích, kam tvůj padne prach,
se leskne to a třpytí.

Ó, za to zlata bohatství,
jež rozdal's do svých šedin,
měj plesný jásot českých vsí
a měst a chat a dědin.

Měj dívek růže, dětí smích,
stisk přátel, písně díků
a věčnou pamět ve srdcích,
ó, zlata rýžovníku!

NA MOSTĚ.

Na mostě stál jsem v dumě
a hleděl do vln sporu
a slyšel jsem znít šumně
hlas plynoucího voru:

„Z rodného kraje nesu
ti, snílku, pozdrav vřelý
a vůni starých lesů,
kam kroky tvé vždy spěly.

Tam k hvězdám jsem se tyčil,
snil, šuměl, s větry zpíval,
než topor kmen můj zničil,
než proudu strh mě příval.

Ó, jaký smutný podíl!
Kam let můj se jen řítí?
Proč tam, kde jsem se zrodil,
mě nenechali žíti?“

Tak šumělo to ke mně
výš holých kmenů ze sta,
a před mým zrakem jemně
se vyhoup obraz města.

Tichého města v dáli
na břehu tiché řeky,
kde jak by dosud stály
ty dávno přešlé věky.

Tam moh jsem orat, síti,
jak děd můj kupčit třeba,
za klidné vděčen žití,
jíst v míru skývu chleba.

Nepoznat věčné touhy,
jen radost, klas že vzrost mi,
bez klidu život dlouhý
se nervat s pochybnostmi.

Tam nemusil snům planým
jsem krutou platit cenou:
svým srdcem rozdrásaným,
svou duší otrávenou . . .

Sen zmizel. Dál vor plynul,
proud nes jej přehluboký,
a po mostě dál šinul
jsem do ulic své kroky.

Leč kudy jsem jen chodil,
já zevšad slyšel zníti:
„Proč tam, kde jsem se zrodil,
mě nenechali žíti?"

VZPOMÍNKY.

Paní Růženě Orltové v Osově.

Čekaje na vlak, sám a sám
tu stojím malé na stanici
a oči s láskou srdcem chvící
na vlnu hřbetů upírám,
kde ve záplavě lesy leží
a ve tmavou chvoj zeleň svěží
je nastříkána mladých buků.
Kraj tichý. O sluch zavadí
bzuk mouchy. Pějí strnadi,
kde travnatá se táhnou lada,
a časem z dálky lesů vpadá
i kukaččino slabé kuku.

Ó, jak mě, hocha, často zvala
v těch hlubých lesů šerý stín,
kde hudba borů, doubravin
mě ve sny sladce kolébala
a tišila můj mladý žal,
jenž srdce moje supem rval,
kdy duše dole chladem stydla,
výš k slunci chtěla oblohou
a cítila svá slabá křídla,
jež vzletět dosud nemohou.
Před chvílí ještě bral jsem dnes
se zas těch šerých lesů stínem
a jarního zpit vzduchu vínem,
na měkký samet mechu kles.
Snad, mladý strůmek v čase tom,
mne ještě mnohý pamatuje

tu statný nyní, silný strom
a vážně hlavou pokyvuje,
jak šumotem svým chtěl by říci:
„To že jsi ty ten bledolící,
blouznivě snivý drobný hoch?
Nějak tě porval život, brachu,
nuž, dej zas výhost města prachu
a vrať se k nám." — Ó, kdybych moh!

V opačnou stranu zraky šinu,
kde skryta ves je v stromoví
a zámek v parku dřímá stínu,
jenž o mých snech též mnoho ví.
A nejblíž ke mně kamenný
dům jako dvorec obehnaný
zdí kolem kol. Ty na stěny
se přissává zrak zadumaný.
Dnes zase jednou po letech
jsem zabloudil v ty jeho síně
a jak host plachý v domovině
minulost budil, na rtu vzdech.
Vše spláchla vlna dlouhých let,
vše má již jiný, jiný vzhled;
ni pokoj svůj, kde, jak mě sen
neb vzlet jal, nesl citu nával,
jsem v lůžku verše na zdi psával,
bych nepoznal, jak plný změn.
Kde botanik a geolog,
si strýc můj starý, správce panský,
na okna, na zem mnohý rok
horniny skládal, valouny,
teď salonek je — čalouny,
nábytek černý, filigránský.
Obrazy jiné na zdech visí,

neznámých tváří, cizé rysy,
a maně hledá tu můj hled
ten starý spinet rokokový,
tón jehož bych jak druha z mládí
hlas mile známý poznal hned.
Oh, čas tak krutě přes vše pádí,
a všecko záhy skryjí rovy!
Strýc za kostelem dřímá tich,
a smědé dívky černobrvé,
mé pošetilé lásky prvé,
jak dávno, ach, již dozněl smích!
Ven, ven radš v starou zahradu —
se mysl těchy sledni chytá —
tam za vše najdu náhradu,
tam jistě stará leta skryta!
Leč žel! I v tento starý sad
čas nový útokem svým vpad.
Pryč staré bezy, slívy, thuje,
novými stromy van tu duje,
a každý pohled zabolí;
pryč mišpule je nad basenem,
ba ty tam staré topoly,
jež vždy se chvěly tichým stenem,
jakoby deštík padal tichý
to letní nocí v luh a líchy!
Vše pryč, vše pryč!
A což já sám
jsem týž jak dřív? Zda v tvář i oko
se nevtisknula přehluboko
a ještě více v nitro tam,
jak s plenem svým Čas uhání,
mi leta práce, zklamání,
křivd, bolestí, té hořké ceny,
za níž si, v posměch sterých muk,

jen koupíš jména chabý zvuk
a klid tak trpce dostižený?
Jen změna stálá. — Ale přec
vše nepohltil Času příval:
dál starý hledí Plešivec,
jak v moje sny se mladé díval
modrými lesy, šedou mýtí;
s Housiny známý dvorec svítí,
s Šiberny září známý vděk,
jak její svah, jak v leta jiná,
jakoby suken strakatina,
pokryly pruhy políček.

Ó, celý tento širý dol,
ten ztracený můj Locksley Hall,
mé srdce k sobě znovu poutá
půvabem jara, vzpomínkami;
z každého tady letí kouta
hlas mladosti mi zašlé vstříc,
ba i ten vítr starý známý,
jak bystře duje v moji líc.
Ó, cítím zase po letech,
mladosti, zde tvůj živý dech,
tvou vůni dýchám přesladkou;
jsi u mne, líbáš moje čelo,
mně vracíš, co mi odumřelo,
zde vím, jsi víc než pohádkou.
Do zmlklých strun tvá dlaň mi sahá,
zas jiskrou nítíš suchý troud,
ba i ta bolest je mi drahá,
že leccos odnes divý proud,
a sladší nad ples, číší třesk
mi ten, jejž tady cítím, stesk . . .

Učitel starý, pensista,
teď pomalu se blíží ke mně,
jen málo shrben; v tváři jemně
mu hraje záře zlatistá.
Mou ruku tiskne, vypráví,
zas mrtvých křísí postavy,
a co mé děti, a jak bolí
ho, třeba už to mnohý rok,
když musí dolů kolem školy;
a vzpomíná si na pár slok,
jež napsal jsem, když u piana
své učil děti. Dcera vdána,
a mají dítě, v jeho stáří
ta vnučka jako paprsk září,
syn na postup má naději,
leč daleko je — jaký trud!
Co hudba? Učí doposud,
jen varhany mu scházejí . . .

Naslouchám, kývám, zrak se kalí,
a je mi, jak bych žil vše znovu,
jak vlaštovky by z milých krovů
mne radostně tu oblétaly.
Má vlahým teplem jihne hruď.

Vlak blíží se. Dým všecko halí.
Mladosti kraji, sbohem buď!

V ZÁŘÍ 1916.

Co stalo se jenom? Jsem stejný přece jak včera.
A ještě včera dost očí se na mne mračilo temně.
A dnes, jak by koupala v mléce mne slova nadšení sterá,
a na sta se rukou třepotně vztahuje ke mně.

Sta růží v mé síni mi dechem líbezným dýchá
(Spíš, mrtví druzi, ty vaše ozdobit měli drny!)
Snad za ten nesčetný osten, jenž pálí a píchá,
a za ty, jež leta mne drásaly, bolestné trny.

Já vzpomínám . . . Písně jsem čárnému věřil proutku,
s ním bloudek (ó, mládí!) chtěl stanout kdys mezi obry;
teď zmaten, poplašen trochu, se krčím v svém koutku,
a říkám si: Musíš být dobrý — tak dobrý — tak dobrý!

STUDENTSKÝ ČASOPIS.

Psaníčko přišlo, krasopisně psané . . .
Ah! studenti! Nu, co pak chtějí as?
Hm . . . studentský list! . . . prosíme vás, pane . . .
s příspěvkem malým přijďte mezi nás . . .

Můj Bože! hoši! Vždyť se málo hodím
v radostný kruh váš mladý, bujarý,
toť jako vrak je k novým připiat lodím,
kde vlajky vlají, kynou stožáry.

Časopis . . . pravda — také jsme jej měli,
a bude tak snad časy po všecky;
vznět mladých duší svých jsme jako včely
tam snášeli — med snů svých hymettský.

Jak baviti nás měly logarithmy,
jak poutat síly přenos na kladce,
když hlavou táhly písní hravé rythmy
a slávy sen . . .! My žili v pohádce.

Kdo nemyslil z nás, že mu bude přáno
sít pravdy velké lidských do hrudí,
že jednou večer ulehne a ráno
se jako Byron — slavný probudí?

Ty nadšené i sladkodeché básně,
ty povídky z hor, tklivé novelly!
A všecko doma opsalo se krásně
v sobotu večer nebo v neděli.

Druhové milí . . . zlatí, milí braši,
jež líbaly kdys Musy na čelo,
Holmane, Bieble, Nesý, Matyáši,
kam se to štěstí naše podělo?

Vy spíte již, kde slz a shonu není,
neb žijete tak moudře, prakticky,
jen já se z toho neprobral už snění,
jen já jsem uváz drápkem — na vždycky.

Leč rád si zpívám svojí na souvrati
a jako skřivan vzlétám na blankyt,
ač vím teď: sladko na pěvce si hráti,
než tuze hořko někdy — pěvcem být.

A víte-li pak . . . Klesá moje hlava,
co usmívá se ret můj, níž a níž . . .
Teď hoch můj, sextán, přichází a dává
mi dobrou noc. „Ach, tati, ty tu spíš?“

Ne, neusnul jsem, ne, můj milý hochu,
leč byl jsem odtud v dáli, daleko,
z pout všednosti jsem vytrhl se trochu
a roztoulal se jako Aleko.

Byl v kvetoucím jsem kraji . . . tváře známé
a milé zase kynuly mně mžik . . .
pár stínů přišlo, kterým žehnáváme . . .
zas byl jsem mlád . . .
A za to, hoši, dík!

1918.

VÁNOČNÍ EPISODA.

Den štědrý se již do soumraku chýlil
a tu tam rozžíhali. Padal sníh.
Jak v mraveništi lid se hemžil, pílil
neb kupil kolem skříní výkladních.

Šel ulicí jsem, ztracen v města ruchu,
si na trh květinový pro jmelí
a ironicky pousmál se v duchu,
zda asi mně kdo něco nadělí.

Nu ovšem, žena, děti — však to znáte:
nákrčník nový — šála pro mrazy . . .
Ne, ne, to ne; cos, co v té noci svaté
jak pravý dárek nebes přichází . . .

V tom trhnu sebou . . . pozdrav známých zvuků —
můj odpůrce tu stojí přede mnou
a usmívá se . . . podává mi ruku
a lítostně dí řečí přejemnou:

„Už, prosím vás, se nehněvejte na mě . . .
co bylo — bylo; jinak vidím teď . . .
vás vážil jsem si . . . soudil byste klamně,
že mezi námi nerozborná zeď.

Nu, v mládí divé míhají se blesky,
leč daleko zrak vidí v podzimi,
a že jste zůstal vždy tak cele český,
jste . . . věřte mně to . . . vskutku milý mi!“

Já trnu . . . cosi koktám . . . kývám němě . . .
Je sen to jen? . . . mé fantasie trysk?
Než ruka znovu vztahuje se ke mně —
a já tu ruku z celé síly stisk . . .

Pak u nás též vzplál stromek — však to znáte:
nákrčník nový — šála na zimu,
leč mne cos hřálo víc, ó tisíckráte
víc hřálo mne až k spánku pozdnímu.

MANKA.

(1857.)

Dr. Josefu Svítilovi.

„Nu, neplač, Manko, jinde bude líp
ti, milá holka, co bys u nás měla?
Vždyť víš to přece, táta posílat
nám nemůže, a já — můj Bože, já —
pro radost lidem píšu pohádky
o princech, princeznách, a jejich zámky
jsou plny zlata, krmí bohatou
se prohýbají stoly u nich tam —
a sama s dětmi zimou třesu se
a hladem — vyjít skoro nemohu —
znáš přec můj šatník — do bot děravých
mi teče voda . . . Nu, já vím, já vím,
měla's nás ráda, jako věrný pes
jsi táhla s námi s místa na místo
a s námi třela nouzi. Ale teď už
svědomí ani nemám mít tě tu,
když stále hůř je u nás. Světa kraj
přec nepůjdeš — vždy můžeš přiběhnout
z té nové služby podívat se k nám,
na mne i děti. Tak už neplač, jdi!"

A Manka, hlavu na kuchyňském stole,
štkala a štkala. „Tak už tedy jdu!"
posléze řekla, utírajíc zrak.
Políbit chtěla paní ruku — ta
ji chytla však a pocelovala;
pak s novým pláčem rozloučila se
i s dětmi, jež tu zaraženy stály,

psa pohladila. Vida starého,
jenž nechápaje, co se děje dnes,
kol pobíhal a vrtěl ohonem —
a pak se za ní dvéře zavřely.

A bledá paní, jíž ni krutá bída
ni starost s tváře shladit nemohla
sled velké krásy, sedla s povzdechem
si k svému stolku s tustou Goethovou
a psala, psala. Děti potichu
šly po své práci, Dora šila cos
a Jarouš kreslil pilně. Ale všem
se smutnější zdál listopadový
ten dlouhý večer — něco odešlo
s tou milou Mankou — trocha veselí
v té jejich bídě, paprsk poslední
jak byl by zhas . . . teď tma a prázdnota.
Pak ráno také práce přibylo
té bledé paní — ale konečně,
i Dora pomohla a vařiti
nebylo z čeho, a tak šlo to, šlo
i bez Manky — jen smutek zůstával.

Dva přeletěly dni. A v třetí večer,
když smutná paní hořký psala list,
jak žebrat musí už a přátelé
ji opouštějí všichni, pojednou
na dvéře někdo tiše zaklepal.
Děti se lekly, sama otevřít
šla paní tedy, ale úžasem
ucouvla o krok: „Jak že, Manko, — ty?“
A Manka s pláčem k nohám padla jí
a líbala jí ruce. „Nemohu —
tam zvyknout“ — štkala — „stýská se mi tam —

a když jsem v noci připomněla si,
v čem byla jsem, a jak jste, paní, přec
mne nevyhnali, srdce utrhnout
mi moh můj nevděk — nechte, nechte mne
tu mezi sebou — prosím pro Boha,
mzdy nechci, se vším spokojena jsem,
se starým Videm budu dělit se
o kůrku — jen mne nevyhánějte!“

Tu bledé paní, mučednici krásné,
jež po hlavě ji měkce hladila,
tvář ozářilo světlo útěchy,
a pozvednuvši Manku, přitiskla
to její věrné srdce na svou hruď.

VÁNOČNÍ VZPOMÍNKA.

(V Litomyšli 1861.)

Sníh poletuje. Starých domů štíty
na hranách, římsách mají sněhu návěj
a s bělí tou se zdají veselejší
v svém chmurném stáří. Od sněhu se jasní
i v světnici, jež nevlídná a šerá.
Z chudého lůžka vstala útlá žena;
je oblečena, a přec krutá zima
ji roztřásla, jeť v jizbě netopeno.
Hodila šátek přes ramena svoje
a k stolku vlekla se. V skla střípek bídný,
jenž zrcátkem byl kdysi, vzhlédla cestou.
Ó, Bože, jaká stala se s ní změna!
Vždyť není stará přec, a vlas, hle, šedý,
a oči, ach, ty oči, o nichž Bendl
přec říkával, že září jako hvězdy,
jak zkaleny! Jak sešla, ach, jak sešla!
Popošla k oknu. Venku plno sněhu,
pár lidí zřít jen v kožiších a šátcích.
Leč na podsíních kolem krámků rušno.
Vždyť vánoce již blízko, plesné svátky,
a ona všemi, všemi opuštěna,
od muže, dětí, od celého světa,
v nemoci, bídě! Dovlekla se k stolku
a s povzdechem zas péro stiskla v ruce.
Je pracovati třeba, nebo zhyne,
dopsati román, korrigovat pilně.
Než ruka se jí mdlobou, chladem třásla,
a křečovitý kašel zchvátil prsa.
Vypadlo péro, ruka klesla v dlaně.
Tak vánoce již. Jak to bylo krásné

v ten čas vždy doma na Bělidle starém,
jak babička vždy plno měla práce
a Jezulátko čekávaly děti,
jak pastýř troubil a dům pln byl štěstí!
Na ořechových skořepinách svíčky
plout nechávaly. Její — pamatuje —
dost pěkně plula, ale náhle zhasla
dřív nežli druhým. Jak to řekla tenkrát
v moudrosti svojí dětské? Ano, ví již.
„Co na tom, jen když daleko jsem byla!"
A nyní, hle, se věštba vyplňuje:
o hladu zmírá v mladém ještě věku,
je konec s ní, ó, cítí, že je konec.
Muž bude rád snad. Ale děti, děti!
Což Karel, ten již neztratí se v světě,
leč Jarouš, Dora . . . Snad již neuvidí
z nich nikoho . . . Ta její cesta žitím
jak byla tvrdá, těžká, plná bolu,
a nyní končí . . . „Ó, můj Hynku drahý,
můj miláčku" — pláč lomcoval jí prudký —
„již přijdu lehnout, hochu, zase k tobě,
jak když jsi churav po mně v noci volal,
nemoha spáti. Usnem spolu tvrdě."
A její hlava těžce na stůl klesla,
a tichý její pláč zněl chladnou jizbou,
pláč pro ztracené mládí, hořká leta,
pro opuštěnost a pro skon ten blízký.
Než náhle horké osušila slzy,
a jak by slabý úsměv rty jí přelít:
„Co na tom, jen když daleko jsem byla!"
Síň stměla se. Sníh venku poletoval . . .

NEZNÁMÝ MISTR.

Tak často v galeriích, museích
napsáno bývá. — „Mistr neznámý“
pod obrazem tu stává zčernalým
na rámu starém. Sladkém na jihu,
kde v duhovitých barvách odestřel
se ráj mi krásy, mnohdy moje oči
od pyšných jmen v kout jakýs zbloudily,
kde visel obraz neznámého mistra.
Tu déle jsem než před jinými stál,
v sen zapřádal se, v zatmělé již malbě
čár linií, hru světla zrakem stíhal,
ba každý tah, jímž ruka neznámá
tu štětec vedla dávno, dávno již.
A vždy jsem ptal se, proč jen zapomnění
na jméno jeho strhlo závoj svůj,
by stajilo je světu? Jakou číš
as hořkou ke rtům zvedala ta dlaň,
jež uměla tak dělit světlo, stín
v lad nevýslovný? Doby nepřízeň
či soků zášť zda list ten vytrhla,
kde on byl vepsán? Pochybností červ
snad ryl mu v nitru k dílu vlastnímu,
jež zdálo se mu, jest jen odlesk mdlý
těch vidin sladkých, které nosil v duši,
a stále čekal, v chvíli jediné
až stvoří dílo svoje mistrovské,
sám nevěda, že políbila skráň
mu Sláva již. Ó, velkých slepoto!
Snad zneuznáván, zhořkl ke všemu
a nedbal již, by zachoval svůj sled,
kde vítězili jiní dílem chudším.

Ó, zdálo se mi tenkrát, jeho hlas
že slyším, hlas tak na půl zlomený:
„Ó, což je jméno, milý Jacopo,
(neb Andreo)? Jen sklíčko barevné,
jen pouhý střep, jenž zakaluje hled,
když na dílo se dívá — pranic víc.
Ten střep-li září, také dílo plá
v tvém oku skvěle, plno žhoucích barev
se zdá ti, čáru, dýchá životem
a uměním, vad žádných nevidíš
ni nedostatků, vše je mistrovské;
a nasaď sklíčko šedé, tam, kde žár
je barev, mrtvá rozlízá se šeď,
vše mdlé a chladné, nudné, bez krve
a bez půvabu. Ne, ne, Jacopo,
(neb Andreo)! to skvělé sklíčko pryč
i šedivé, nač mámit lidí zraky?
Jen dílo samo stůj tu, jaké jest,
když odsouzeno bude, jistě soud
byl spravedlivý, zbožně stane-li
kdos před ním jednou, obraz promluvil
sám k jeho duši, ne to, svatý Otec
že na ramena kdys ti poklepal
neb že tvůj obraz jeden do chrámu
za znění zvonů nesli, zvuku trub."
A hlas ten měkký, na půl zlomený
já dosud slyším — — —

CAUSERIE O ROZKOŠI TVOŘENÍ.

V dnech mládí, kdy je všecko básní,
kam noha vkročí, padne hled,
kdy i tu propast lidských běd
nám poesie paprsk zjasní:
jak vrháme se s vášní slepou
v snů chaotický vír a proud,
myšlenky v skráni divě tepou,
a křídla duše dostihnout
met hvězdných chtějí v lepším kraji,
jež blízké se, tak blízké zdají!
Vše mluví k nám v svém šeptu, zpěvu,
šum stromů jako zurkot vln,
a celý svět je vidin pln,
pitvorných elfů — sladkých zjevů;
ba v letní noci ševelu
slyšíme i let andělů,
již od hvězd nesou sladký spánek,
by na víčka se tiše schvěl,
a rozpálených výhní čel
se dotknou jako chladný vánek.
A duše chví se jako list,
a co v ní bouří, kvílí, jásá,
se samo touží v píseň vpříst,
a vše, i bolest, zlatí Krása.
Snad písně zjev nám všeptal světlý,
snad do duše nám od hvězd slétly?
Ne, ne, jsou naše, v nich se třese
náš tep a cit a nadšení,
a v jejich kráse shlížíme se
jak mladý Narcis v prameni . . .

Ó, sladká rozkoš tvoření!

Než později nikde v širé pláni
již není velkých zlata hrud,
sestoupit nutno v temnou báni,
kde stín se hrne odevšud;
zapříti mladost, zhrdnout blahem,
jež v líném chodu hodin jest,
a nedbat záře v oku drahém,
ni slunných dní, ni svitu hvězd;
smích neslyšet, ni pohanu
a při kmitavém kahanu
jen lámat kámen tvrdý, hluchý,
pot na skráni a v srdci hnět,
a z ran svých často krvácet
a zápasiti s hlubin duchy.
A přec — jak náhle zrak nám blýsk,
když — těžké práce malý zisk! —
nám třpytne žíla rudy zlaté,
když ruka z dolu vynáší
to nejhlubší, to nejkrašší,
co snili jsme jen v chvíli svaté!
Ó, nyní Kráse ukujem
nádherné tedy, skvělé zdoby,
pro Lásku řetěz ruka zrobí,
a vyzlatíme život všem!
Leč když jsme vyšli na povrch,
kam poděl se ten lesk a prch?
To že ten kov, jenž tolik svítil,
v tom světle matném, zrak nám nítil?
Jak v pohádce když promění
se čarodějův zářný dar,
jen mine kouzlo, v pouhý škvár
a na jalové kamení . . .

Ó, sladká rozkoš tvoření!

A cos-li přec se zachránilo
a vzrostlo v píseň, v Krásy dílo,
již je tu svět a rychlý soud:
To bezcenné! — To pouhý brak! —
To nudné! — A to staré tak!
To zkrátit je! — To vyškrtnout! —
Blesk zkázy rázem všecko stih,
a z davu zazněl ostrý smích.
A smích ten stále v uchu zní ti,
nechť říkáš stokrát, že to lež,
ať bdíš či sníš neb pracuješ,
se láskou chceš neb vínem zpíti.
A posléz, duch jak pohne křídly
a v skráni buší krve tep,
již před sebou zříš drzý škleb,
stín — tušíš — zdvih se za tvou židlí.
A zas již slyšíš waracha
jízlivé, tiché: Cha—cha—cha!
znít v středu knih svých, sám tak v síni.
„Ó, jaký marný rýmů shon!
To dávno přec už řekli jiní!
Hle, velkých bědný epigon!
Ten malý vzlet, ten chabý vtip!
Sám dříve věru zpíval líp!
Tím, kdož ho chválí, jenom vinni!“
Na konec nevíš, co je klam,
co pravý soud, co přičíst zlobě,
zda do krve jed nevnik tobě
a nesměješ se sobě sám.
Jen víš, že zvolna v troudu hasne,
co šlehlo v tobě v plameni,
že vadne, co snil's v chvíli šťastné,

jak v podzim listí na kmeni...

Ó, sladká rozkoš tvoření!

Tož stáhneš brvy, chceš jen klid
a svět i práce necháš být.
Leč dál to raší v duše hloubi
a chtěj či nechtěj, cit i jev
se zas ti mění v nový zpěv
a na obrazy sny se snoubí.
Jak z mlžné páry kynou vstříc
ti drahé oči, krásná líc;
krajiny před zrak se ti staví,
hluboké lesy, květný luh,
kde slunce svit plá usměvavý
a hudbou včel se vlní vzduch.
V svém snění slyšíš hukot moří,
zříš tichá plesa, tesy skal,
západy, jak když step to hoří,
chatrče v horách, plesný sál,
rej dětí, dílny, hukot davů
a strže zas a vývrati...
a všecko, jen to spřádati
na Umění tom čárném stavu.
Vše přeletí však, stín a svit,
a nedbáš již to zachytit.
Ohromné stavby tyčíš v kráse,
kopule, věží na tisíc,
a za mžik všecko rozpadá se
zas v rum a prach, ne, v pouhé nic.
Jsi dítě, které z mýdla pouští
bubliny vzdušné z okna v let,
jsi poutník, jejž jal fantom v poušti
a jenž svých kroků shladil sled;

jsi snílek, v dýmu cigaretty
jenž vidí tváře, kouzlí světy;
ty stavíš, boříš, kleneš znova,
vždy plný tvůrčích sil a tuch,
a v mžik vše skácíš beze slova,
jsi čaroděj, jsi mocný bůh.
A usmíváš se, vesmíra
ty vládce; radost bez otěží
tě nese: na všem půvab leží,
nic nekalí jej, nestírá.
Svět v dáli je, kol ani hlasu,
jenž znectil by tvé umění,
vše rozlévá se v skvoucím jasu,
co z duše tvé se temení . . .

Ó, sladká rozkoš tvoření!

CAUSERIE O POHŘBECH LITERÁTŮ.

Elišce Krásnohorské.

Ty naše tiché pohřby literátů!

Jen málokdy to kmet, jenž vstavil patu
na vrchol Umění a hleděl zpět
v dnech klidu sladkých po dnech práce, běd,
jak, co sil s láskou, v srdcích rozkvétá tu;
to častěj muž, jejž v práci srazil blesk,
a v hořkém pláči žena ruce spíná
a pro tatíčka škytá drobotina,
že srdce může utrhnout ti stesk.
A nejčastěj to mladý bledý hoch,
jenž kariéru pěknou míti moh,
leč za vidinou spěchal světlou v dáli,
v podkroví kdesi trpěl mráz i hlad,
s horečkou v krvi musil psát a psát,
co stromy mu a hvězdy šepotaly.
A jednou bílý zjev mu řekl: Pojď! —
tak ve svých snách vždy kreslil si svou choť —
a ved jej tam, kde nezní rány mlatů,
kde divných květů dech mu ve tvář dých,
po mihotavých luny paprscích
jej k toužených hvězd zářnému ved zlatu . . .

Ty naše tiché pohřby literátů!

V tom věčném shonu, v tvrdé práce chvatu
zde málokdy jen zříme druha druh,
svůj každý jinde musí táhnout pluh,

čas není sejít k číši se neb skatu.
Jen o těch pohřbech vídáme se zas,
tak v hloubi divně dojati a tiši,
a druhu druh se zdá být nějak bližší,
a jak by mrtvý k sobě tiskl nás.
Tak hebce měkkou předem řeči nit:
„To jsme se dávno neviděli, viď?"
A druha druh tak starostlivě měří:
Jak sestár' onen, sešel v práci ten!
A z prsou dere stlumený se sten,
jak scházíme se u kostelních dveří,
a všem, jak živá stojíme tu zeď,
jako by tkvělo na rtech: A kdo teď?
Kdo nyní z nás tu ve smutečním šatu
nejdříve půjde zaspat lidský soud
a na věky si tiše oddechnout,
kde thuje šumí, vůně zradí mátu?

Ty naše tiché pohřby literátů!

Za rakví řídka panstvo vyšších platů,
lesk uniforem, hvězd a řádů třpyt.
Bez knih přec člověk dobře může žít,
a nač dnes ještě třeba poematů?
Leč jestli přece někdo zabloudí
sem z lidí těch, již hradí srdce zdí —
vždyť v novinách se zítra bude čísti,
že na tom pohřbu byli ti a ti —
jak žurnalista jméno jeho zjistí,
co nejdříve se zase vytratí.
U brány řídne hlouček ještě víc,
a posléz zřít už jenom lidí řadu:
choť — sestru — matku, jež jde úpějíc,
a hrstku starých věrných kamarádů.

Jdou s hlavou k zemi jako na Golgatu
již bez hlesu, se zavřenýma rtoma
(z nich každý myslí na ty svoje doma)
v houstnoucím šeru, ve větru a blátu . . .

Ty naše tiché pohřby literátů!

A u hrobu tam z kapsy u kabátu
kdos papír vyndá, promluví pár vět
o ideálech, arše, k Araratu
jež plula, všednem co byl ztopen svět;
o národu, jenž chová v paměti,
kdo síly své mu všecky zasvětí,
o mládeži, jež ještě v pozdních dnech,
kdy i prach z těla, jež tu kladem, zmizí,
té poesie jeho krásu ryzí
dál bude nosit v srdci, na ústech.
A srdce tvoje sevře náhlý bol,
když rozhlédneš se kolem kol a kol.
Kde je ten národ? Kde ta vděčná mláď,
s níž vidíš náhle slávu svoji spiatu.
Pláč ženy, dětí, k hrobu klesá máť,
hrud dunění sbíraných na lopatu . . .

Ty naše tiché pohřby literátů!

A potom každý, citu za rozvratu,
jak toužil by už býti sám a zvlášť.
Už stmělo se, jdeš po hole jen hmatu
a víc se choulíš ve svůj teplý plášť;
k svým drahým toužíš, cítíš: vše je lež
a jenom tam je ještě pramen citu
a tepla, lásky, v skrovném třeba bytu,
a nevíš, kdy jim také odejdeš.

Leč víš, až také zasypou tě hrudou,
čí oči pro tě vskutku plakat budou,
čí zalomí se ruce pro tvou ztrátu,
čí srdce chtít se bude rozskočit . . .
Již lucerny se rozsvěcují tříd,
a pár jen hvězd nad novým rovem plá tu . . .

Ty naše tiché pohřby literátů!

BALLADA
O SVATOVÁCLAVSKÉM PRAMENI.

Jaromíru Boreckému.

Byl v tichém koutě starý, stinný sad,
pln zpěvných ptáků, veselých svých druhů,
kde statných stromů chránil stín a chlad,
pramínek svatý, čisté vody struhu,
ó, doušek z ní jak v úpalu šel k duhu!
Sám svatý kníže jí kdys požehnal,
leč pramen ten vždy víc se tratit zdál,
co jazyk světce mizel, v hrob se klonil,
a když led vše kol ve své pouto spial,
ten pramen starý trpké slzy ronil.

A zas to dýchlo jarem jedenkrát
na smutném českém zuboženém luhu,
tam v lázních světce starý bořen řád,
„Chcem rovni být, ne národem být sluhů!"
hřměl Petr Fastr v nadšených hlav kruhu.
A jako moře bouřil, šuměl sál,
sta srdcí bilo, oheň v očích plál,
dlaň tiskla dlaň, plán za plánem se honil,
jen v zahradě, ač mocněj se zas hnal,
ten pramen starý trpké slzy ronil.

To zklamané již hořce tolikrát
v něm srdce země lkalo v mládí vzpruhu.
Jak věřit v to, co mládež zřela plát,
ve hvězdu lásky, v míru sladkou duhu?
A mělo pravdu. Zchladl v jarma tuhu
žár vzdorných hlav, zas mrazný vítr vál,

a svobody kde vzplanul Ideál,
řeč cizí zněla, lehký smích tam zvonil,
a v zahradě jen v tichu opodál
zas pramen starý trpké slzy ronil . . .

Poslání.

Ó, básníku, ký jímá srdce žal,
že drsný věk náš i v tu tiš se vdral
a kácí stromy, stín jichž pramen clonil,
a ještě víc, zrak český že jen dál,
by jak ten pramen trpké slzy ronil:

ČESKÁ KOLEDA.

Zrodil se Bůh lásky pro vše národy,
aby na ně plálo slunce svobody.

A my stále ještě jako sirotci
hladem umíráme, pláčem do noci.

Zrodil se Bůh lásky — hvězda nad bědou:
Šli jsme k mocným pánům z rána koledou.

„Dejte vy nám, dejte, chudý je náš dům,
lásky Bůh se zrodil všechněm národům."

Jiní odcházeli právě od dveří,
dukátky si zlaté nesli někteří.

Však ti mocní páni nejsou kameny,
peníz též nám dali, jen však měděný.

Jura dí: „Co škodí! Také dobré je!
neměli jsme beztak mnoho naděje."

„To je toho!" — Matys praví posměšný —
„naposled je starý nebo falešný!"

„Pro jiné když zlato bylo na míse,
to jsme měli vrátit!" Franta zlobí se.

„Sláva!“ křičí Ondra, „sláva trojníčku!“
„Mlč — sic vezmou nám jej!“ Vít rýp trošíčku.

„Však jsem nejlíp zpíval — má to zásluha!“
„A já přec jej dostal.“ Šlo to do tuha.

Štulec sem a zpátky, malý, nemalý —
u mocných jsme pánů se tam seprali.

A ten trojník při tom, lidé rozmilí,
u samých jsme dveří jej tam ztratili.

V BLOUZNIVÉ NOCI.

(Vzpomínka na Vrchlického.)

In such a night... *Shakespeare.*

Noc, k ránu již. Vše ke blouznění zve.
Veliký měsíc nad Petřínem pluje,
jez hučí, řeka stříbrem světélkuje,
vzduch vidin pln, svět krásy vábivé.

Jak line zář se, mistře, s tváře tvé!
Jak milý druh své fantasie snuje!
A v duši mé se maně doplňuje
verš Shakespearův: Za noci takové...

Za noci takové tři bludní básníci
šli z krčmy domů, zříce k měsíci,
bez groše, štváni, na svých cestách hloží.

A děkovali nebi za to jen,
že zpiti krásou, zrak jich vytržen
a nejsou z těch, kdož dřímou nyní v loži.

NOČNÍ HOST.

Noc únorová, ticho v celém domě.
Sám při číši a knize dál tu bdím.
Jak unáší to a jak zvučí rým,
hned šepce to a hned zas duní hromně!
V tom zdá se mi, jak čet jsem rozechvělý,
jak by se dvéře samy otevřely
a někdo vstoup'. Než neslyšel jsem kroku.
Postava starce v tmavém haveloku,
vlas stříbrný, knír na bradu až padá,
na čele vrásky, hojné rýhy v tváři,
leč jako modré hvězdy v šerá lada
dvě oči vlídné, krásné tiše září.
Ó, mistře, tys to! — vyskočil jsem v ráz —
to's hodný, že jdeš ke mně na návštěvu,
však právě čet jsem v knize tvojich zpěvů
a slyšel v duchu lahodný tvůj hlas.
Pojď, odlož, sedni — to mám radost věru,
než promiň, prosím, žena spí i děti;
nu, budem sami spolu rozpráděti,
čas dlouhý dost, než hvězdy zblednou v šeru.
Ty usmíváš se? Bože, to jsem rád,
že zas tvé dobré oči vidím plát!

A že tak lehce oděn jdeš v tom chladu
a takovou až dálku — s Vyšehradu!
Což, šetřit se, nechápal's nikdy dost!
Co noc ti byla a co kouzlo spánku,
když věštím okem hleděl's do červánků
a zval k nám máj, olympských bohů host?
Přenášel's hory — velkou svojí láskou
a zmáhal věrou titanskou jsi tíž;

však za to nést ti dali těžký kříž
a často raněn surovou byl's cháskou.
Leč nyní, víš — je to už čtvrtý rok —
psi zalezli, ztich závistník a sok;
jak v mlhách vrch tvé slávy stále roste,
hvězd samých jeho dotýká se témě,
a na sta jich teď znovu vždy a po sté
v hloub jeho sjíždí, v slují jeho spleť,
a kde dřív všecko mračilo se temně,
zří zlata lesk, zář stalaktitů teď
a na tisíce třpytících se hlatí.
Zmlk' pomlouvač, dav žasne, zhroucen vztek.
Ty usmíváš se? — pravda, tys to řek':
„Ne člověk — světu básník zbude pouze,
co uštklo jej, zmij závist, čubka nouze,
vše zmizí, vichr bude v prázdno váti
prach jeho nepřátel — však on se vrátí."
A tak se's vrátil — ano, tys to děl.

Než, Bože můj, jsem pěkný hostitel!
Zde cigaretty, prosím — dobře vím,
jak rád jsi, nové když jsi tvořil světy,
jak v mlhy Bůh se halil v modrý dým
a sladkým jedem tišil duše hněty.
A zde — leč odpusť — žena šla už spat —
já nenadál se — hledat bezvýsledné:
už musíš se mnou pít dnes z číše jedné,
nu, budu za to pilněj dolévat.
Však víš, jak mnohou noc jsme pili spolu
v tom úzkém kroužku přátel srdečných
a jak jsi vpadal v radostný náš smích
a zapomínal na balvan svých bolů.
Dál schůzky ty, jen místo tvé je prázdné,
a co nám chybíš, drahý příteli,

teď nebýváme již tak veselí,
a časem hovor povážlivě vázne.
Jen na tebe tam v hospůdce té známé
vždy, stále stejně, vroucně vzpomínáme.
Jsme zachouleni všichni do svých ulit,
starostí kouli vlečem ze dne ke dni;
vždyť znáš to sám, jak moří trudy denní,
a tak smích, humor — Bůh sám ví, kam ulít'.
Leč když tak někdy zbloudí přece zas
k nám radost mžik a tryská z číše vinné,
tu nám, jak bys byl vešel mezi nás,
a zrak se maně k tvému místu šine.
Ty usmíváš se? — Bože, to jsem rád,
že vidím zas tvůj milý úsměv plát!

A víš-li pak — ó, jistě také víš,
že Karel* též už nechodí v náš kruh,
tys měl ho rád a byl to milý druh,
a v jakous mlžnou odešel nám říš.
A nezbyla tu po něm verše řádka,
snad spálil vše, snad nepsal — Bůh to suď:
květ kdos mu zlomil, a tak zavřel vrátka
a nechal zpustnout sad a zprahnout hruď.
Tak za listem list zvolna opadává,
náš poesie strom již skorem holý;
pár listí tu — leč jedna bouře dravá
je může smést a rozvát po všem poli.
Než co v ten klid, jen zdánlivý, strom vnořen,
se jistě stáhla míza v jeho kořen,
a v pravé chvíli, za slunce a deště,
ta do všech cév a větví počne stoupat,
sta, na tisíce nalije se poupat

* básník Karel Kučera.

tak jako dříve, ba snad více ještě;
mrak listí zhoustne, a strom celý vzplane
jak v ohni květů krásy nevídané.
A s větví všech v svět bude šířit dech,
a tisíců se písní šumný příval
s nich počne řinout v ladných akkordech
všech not a tónů, jak tys rád to míval.
Ty usmíváš se, mhouříš milý hled?
Sám strom ten pěstil's přece tolik let.

A národ náš, víš, cítí nutnost shody
po mnohé rvě tak pusté a tak plané.
ty údy jeho bědně rozmetané
již pojí v tělo krůpěj živé vody.
Již druhu druh v hruď nemá vrážet dýku,
dlaň stisknout dlaň má v svorném jednom šiku.
Teď poletíme radostně, jak s česla
se rozletují včely v květný luh,
a tupit druha nebude již druh
pro odstín čapky nebo pouhá hesla.
Ty usmíváš se, říc' chceš, přece jen
že nebyl marný „Hlasů v poušti" sten?
Ne, nebyl marný. Učil lásce k rodným
a úctě k práci, vedl k cílům shodným
a srážel k bratru napřažený kyj . . .

Leč noc se krátí. Prosím, mistře, pij.
Co nejdříve již počnou blednout hvězdy
a den se bude šeřit v jitro zlaté.
Ó, kdykoli je vítám, pomním vezdy,
jak tys mu zpíval, ve své mysli vzňaté
v sen o něm velký znovu vždy se hroužil,
jak v dějin zkazce zřel's je v zákmitu

a jak's je volal, nechť se stín kol ploužil,
to jitro lidstva, úsvit úsvitů.

Ty usmíváš se? — ne, ne, neusmíváš,
ty kloníš hlavu, smutně jaksi kýváš,
tys zastřel tvář si, rty ti zkřivil žal —
můj Bože, mistře, ty se's rozplakal — — —

1916.

TÝNSKÉ ZVONY.

Rád slýchávám vás podvečerem znít,
ó, Týnské zvony!
kdy jasem blýskne starých domů štít
ó, Týnské zvony!
Váš zvuk jak pozdrav nes by v šerou výš,
kde jako přelud tmí se svatý Vít,
ó, Týnské zvony!
Jak by hlas věků přešlých zazněl to
nad náměstím a ruchem starých tříd,
ó, Týnské zvony!
Vy duníte tak vážně, hluboce,
jak bolestný by ve vás chvěl se cit,
ó, Týnské zvony!
Vy stokráte jste zněly na poplach
a zřely dědy naše v krvi mřít,
ó, Týnské zvony!
A odtud snad váš truchlý zvuk a pláč,
jenž nemůže se věky utišit,
ó, Týnské zvony!
Pro mrtvou slávu, volnost zdeptanou
to ve vás lká, by nezapomněl lid,
ó, Týnské zvony!
Ó, zněte mocně, hřměte v duši mu,
ať slyší srdce Prahy ve vás bít,
ó, Týnské zvony!

PRAZE.

Na tvojí hrudi teplé přissát, Praho,
jak zdí tvých starých zelenavý mech,
od dětství dýši, děcka cítím blaho,
ó, v klíně svém mě žít i umřít nech!
Většími pěvci slavně opěvána,
královno sirá, trůnu zbavená,
Niobo, hruď jíž sterá protkla rána,
pohádko věků, básni kamenná;
ty, jíž se stokrát valil hromný Osud,
orvána dneškem a přec krásna dosud,
sil nemám vypět slávu tvou ni hanbu,
kdy dáno v plen tvé tělo dravcům naho,
ó, nech ať řeknu místo dithyrambů,
jen jak tě rád, ó, jak tě rád mám, Praho!

Mám rád tvá jitra tichá, usměvavá
i nádherné tvé letní západy,
kdy skráň ti věnčí sterá růže žhavá;
spleť uliček tvých, staré zahrady,
to moře domů, chrámů, střech a věží,
až tam, kde lesů linka modravá;
tvé kopce, stráně zelené a svěží,
jimž paty myje modrá Vltava,
a nad vše mám ten k pláči smutný rád
k ztrnutí krásný Hradčan majestát.

Když jako děcko mě Ti na čas vzali,
pod širý vezli nebes modrý zákal,
já pro tebe jsem prvně hořce plakal,
a z niv jen k tobě prahl hošík malý.
A jak jsem vzkřik pak na formanském voze,

když znovu zřel jsem trčet za měsíc
tvých věží obrys temný na obloze,
když v jitřní záři kynula's mi vstříc!
A ještě teď, kdy nese sluch můj s cest
si moře šum, zrak obraz cizích měst,
hor sněžných třpyt a úsměvného nebe
sytější, hlubší, skvělý modrojas,
v svém srdci stále chovám jenom tebe,
v tvé lokty chvátám nedočkavě zas
a spatřiv tě, vždy znovu v slzách tonu
nad krásou tvou, jíž zeleň svěží rám,
a zbožně, dojat, němě naslouchám
chorálu starých nesčetných tvých zvonů,
hlubokých, vážných, do nichž jak by slil
se s velebou tvou stesk tvých hořkých chvil,
varovný hlas tvých mučedníků, reků,
hněv, žaloby tvé na útisky věků,
tvé žehnání i bolest tvoje celá,
již deptána jsi, rvána vytrpěla.

Rád můj se krok v ruch skvělých tříd tvých
noří,
kde závrať jímá, zrak je záři slep,
v šum davů, jež jak vlny hučí v moři,
neb vím, zde žití tvého prudký tep,
to tvá je krev, jež cevami se lije,
pokojně kroužíc v jarý koloběh,
by v příští mžik, kdy zlá tě uštkla zmije,
zas horečky jí zalomcoval žeh,
neb svatý zápal nadšení a vzletu
by v kypící ji zbouřil var a žár
a ukázala's užaslému světu,
jak přes řad věků mlád tvé krve čár.

Leč ještě radš v ty zbloudím klikatiny,
kde vlastních krokův ozvuk slyšeti,
kde Minulosti tvojí živnou stíny
a kde tvá sláva dříme v zakletí.
Tu v uliček se dlažbu chytá tráva,
vlaštovka z hnízda u vrat vylétává,
v kovovou svoji zadul polnici
i kohout kdes . . . že ve snách vidíš dvorce
zubaté štíty, v něž plá červen horce,
a za topoly skrytou vesnici . . .
Zde tišina je stvořená jen k snění,
sem nezaléhá davů burácení,
jen legenda tu ve snách šeptá ti,
jež v zášeří se chrámů starých skrývá;
se štítů, mříží, kružeb krása kývá,
s říms, lomených střech, s Dinzenhofra báně,
cos pavučím snů opřádá tvé skráně,
jak v jiný svět když chce tě uspati.
A náhle zříš . . . Španělský černý šat,
dvé pánů, hlavy jako na talíři
v svých varhánkových límcích, vzhůru míří
na soud neb na sněm na královský hrad;
na prsou zlaté řetězy se lesknou,
po plném boku houpá se jim kord —
och, rozprávku to mají spolu tesknou
o novém hnutí Machometských hord . . .
A tamto, hle . . . zda pravda to či klam?
Vzácného rodu dáma krácí tam
v sbíraném límci, v krajek bílých kráse,
jde posílit se ve chrám u víře
a pomodlit, by celé říši k spáse
Bůh osvítil ty české kacíře . . .
Ne, ne, to mam . . . toť kolem tebe točí
se jen ta příze tenká, šedivá

zapadlých koutů . . . mneš si rukou oči,
ta pavučinná trháš přediva,
než cítíš, že bys nadarmo se vzpouzel,
že lapila tvou duši do svých sítí
a zadrhla je smavá pohádka,
vždyť nemůžeš si cestou odepříti,
bys krásného se netknul klepátka.
Jím do vrat klepneš . . . víš, že palác prázdný,
leč jak to duní! A hned na zvuk rázný
se otvírají vrata . . . Nožky slabé
v punčochách dlouhých, přezky na střevíci,
vychází s knihou usměvavý abbé.
A uvnitř všecko plane v jasu svící,
shon sluhů, služek — jako by tvá rána
v sen staletí jim k probuzení padla —
však není div — dnes hrají Don Juana,
a kněžna Fina jede do divadla.
Již předjel povoz. U schodiště hrabě
se pohupuje, usmívá se slabě,
hned prsty hraje bílém na jabotu,
hned pobručuje sladkou jakous notu
a stále jen: „Oh, Mozart, mia cara!“
A kněžna jako bílý květ je z jara
v svém obroučkovém šatě . . . trochu zvadlý
leč krásný přec v té vzruchu chvilence,
a jak by na květ z jara sněhy padly,
třpyt pudru hrá na její vlásence.
Jen ještě políbení jejích rtíků
v srst sněžně bílou huňatému psíku,
jejž komorná až dolů snesla k ní,
a kočár letí ze vrat . . (noc je tmavá),
co běhounů řad běží kol a mává
plamenem bílým svojich pochodní . . .
Zapadla vrata . . . pohasla vše světla . . .

Dlím před palácem prázdným sám a sám.
Eh, zase bujná obraznost mě spletla,
ty figurky jsem zřel jen — vzpomínám —
kdes v porculánu . . . Jistě jenom krysy
tam piští v pustých síních paláce,
leč přec . . . ó, slyš, jak menuet když mísí
se v noci klid a zmírá přesladce . . .

Oh, bláhové kam zavedlo mě snění?!
vždyť opravdu již zhaslo světlo denní,
a přes most starý jak se v dumách vleku,
v nichž nejradš bych se ztratil na vždycky,
v úplňku měsíc na město i řeku
svůj rozlévá svit tichý, magický,
v podletní noci zářijové vlaho,
v effektu čárném hloubě každý stín,
že splynulo mi maně ze hlubin:
Ó, jak jsi krásná, jak jsi krásná, Praho!

Leč jak jsou bílé stromy, domy, chrámy
a kromě řeky všechen ruch tak ztich,
v úzkostném snění náhle připadá mi,
že mrtva jsi a to že bílý sníh,
že mrtva jsi tak jako tvoje sláva,
a milosrdný sníh tě zasypává.
Ó, promiň mi! Tak nad matkou, jež škádlí,
že mrtva, praví, svého jedináče,
dvě malé ručky klesnou jak stvol zvadlý,
a dítě křičí úzkostí a pláče
a výská zas, jak otevře máť zraky.
Pryč, pochmurné vy sny, vy mhy a mraky!
Ne, ne, tys živa! Hle, tam okno plane,
zde druhé, třetí a tam celá řada:
to učí se tam student — v písně kane

cit básníkův — to učenec tam badá,
kněz modlí se — politik debatuje,
počítá kupec — dělník plány snuje —
tam radost zpívá plesnou melodii,
hřích šílí, láska líbá, bol se svíjí.
Ne, ne, tys živa! Nejsi hřbitov jen,
by syn tvůj lkal tam za večerních chvilek,
neb zašlých časů stíny vytržen
si vyvolával pošetilý snílek.
Ty vykoupená otců potem, krví,
když v srdce šleh jim nadšení plam prvý,
z otroctví, hanby navrácená dětem,
svým pravým dětem, jež se tisknou blíž,
pracuješ, tvoříš, neznavená hnětem,
věk slavíš nový, doufáš, zápasíš
a chráníc vše, co svato nám a draho,
se znovu zvedáš na prestolu výš . . .
Ó, jak tě rád, ó, jak tě rád mám, Praho!

CESTOU V ZIMĚ.

Den zimní nevlídný a šedivý
(ó, kéž by raděj mrznout chtělo ještě!),
obloha kalná se až protiví,
přes chvíli spouští s oblak se proud deště.

Jdu blátem ulic, v duši plno chmar,
a koho potkám, sklíčen, omrzelý;
je čas, kdy trpčej cítíš křivdy spár,
je čas, kdy hlouběj cítíš doby žely.

Tu kolem školy, jak se beru teď,
překvapen stanu: okna otevřena,
a jimi lije v smutek, rmut a šeď
se jako záře píseň zanícená.

Jak les pln ptáků když se rozpěje,
jak prška perel když to rozsypá se,
ó, jaká víra, jaká naděje
a jaká radost zní v tom dětí hlase!

I v mých dum se to trhá mrákavě,
a vidím: kol se usmívají lidé,
co ulicí zní hlasně, jásavě
z těch hrdel dětských: Přijde jaro, přijde . . .

1918.

PORTRÉT.

Elišce Krásnohorské.

V svém vysokém sedí zeleném křesle
stará tu dáma.
Je v prosté síni zde sama
jen s knihami, obrazy starými na zdi.
Tvář mnohá již rýha jí brázdí,
rys bolestný rty jí stahuje bledé,
znak, z číše že hořké jí skýtlo dost žití,
leč v zraku silou ducha to svítí,
jíž každá se překoná muka i rána;
jsou její vlasy už šedé,
leč na čele velkost jest básníků vpsána.

Kol ticho; jen hodiny Webrovy tikají tiše,
a paprsek vklouznuv, krátké líbá jí vlasy.
Nač vzpomíná asi
či do jaké hloubky duch její se přenes neb výše?
Teď úsměv rty přelét . . . To do žití zbloudila
máje,
kdy píseň se probouzí v duši
a na každé rosy třpyt hraje,
kdy křídla duch rozpíná, hvězdy kde tuší;
teď šumavský prales jí nad hlavou hučí a šumí
a spřádá své dumy,
a mohutná píseň na rty jí slétá,
by přes útisk doby i přes odpor celého světa
stál pevně ten národ její jak lesné ty chlumy.
Ach, národ, ten národ! Proň k slávskému letěla
jihu,
by v malátnost jeho a tíhu

ztad přinesla nadšení oheň a v chorobný spánek
zas volnosti tuchu a vánek;
proň snila jen, žila
a bila se, bila
a pěla a psala, nechť chromly jí v bolesti ruce,
v své samotě, hoři a muce;
proň učila ženy a květy střásala dětem
a pro skvosty do vínku na jeho skráně
se v šeré spouštěla báně
a hudbě svá půjčila křídla,
by její něhu i jásání roznesla světem,
kde srdce by stydla.

A tak spěl čas letem . . .

Let sedmkrát deset, teď sedí tu, čelo své chýlí.
Ví, k veliké dožila chvíli,
ví, jaká to naděje všechněm kol ve zracích
hoří,
jak po věcích temnot a útisků, křivdy a zloby
z té bouře a krve zlé doby
lid čeká a tuší blízkou svou zoři.
A srdce jí chvěje se . . . Zklamáno tolikrát krutě,
kdy zvábit se dalo vidin a illusí roji
a po sladkém doušku jen hořkost cítilo rmutě,
se uvěřit bojí.
Jen chvílemi skrytě — kol portréty staré jsou
svědci —
i v jejím to zaplane zraku,
a úsměv, jak zář by vyšlehla z mraku,
tvář celou jí zlatí a vrásky srovnává hebce,
tíž, s němotou ženy již nesla a se vzdorem
muže,

let, křivdy a práce a chorob, jí shazuje s plecí,
a její ret, jakoby v modlitbě, šepce:
„Oh, kdyby tak přeci . . .!“

Já dokreslil portrét. Vy klaďte sem růže!

1917.

V TĚŽKÉ CHVÍLI.

Jsou v horách strmých kouty šeré,
jsou úžlabiny nahých skal,
kam slunná zář se neprodere,
i nejteplej byť vítr vál,

kde, máj co kolem hýří svěží
a země puká do poupat,
dál neroztálý sníh jen leží
a dál vlá mrazný stín a chlad...

Ó, Bože můj, zas dechem jara
po krutém čase strohých zim
vzduch voní, ve všech duších hárá
duch obrození světem vším!

Zda pocítit jen ty, má vlasti,
van nemáš, jenž tak teple dých,
a sníh a led si s beder střásti
a rozkvést znovu po věcích?

Být strží chladnou na úbočí
že krutý osud strojí ti?
oh, toť by lépe bylo: oči
již uzamknout... líp nežíti!

Ne, neutonu v pochyb moři,
své zachytím se naděje.
Kde tolik srdcí touhou hoří,
tam se i země zahřeje...

SEDMIKRÁSA.

„Nebuďte smutná!“ děl jsem k dámě milé,
„ta válka přejde . . . a nám kyne spása . . .
Již jaro jde . . . s ním zapomnění chvíle —
hle, zde už kvete bílá sedmikrása!

Kdo myslil by jen na krev za dnů máje,
kdy omládnout se chystá svět ten celý!“ —
A zachvěl jsem se, květ jí podávaje:
Byl jeho okraj všecek zkrvavělý!

NEVOLNÍ PTÁCI.

Rád nemám žluté kanáry,
již v kleci žít si zvykají,
jimž při vodě a semenci
se zdá snad slunném o kraji.

Jim na konec i milá je
ta klícka jejich nevelká,
a pro ty, kteří vězní je,
zpěv řine se jim z hrdélka.

A pustí-li je přeci ven,
žít neznají a raději
se k vodě své a semenci
do těsné klícky vracejí.

Radš drozdy mám a slavíky
a skřivany a pěnkavy,
ti uvězněni, tlukou v klec,
až hlavičky si zkrvaví.

A zapějí-li v poutu přec,
tu zní to jako kvil a pláč,
a prosí, lkají: Pusťte nás!
A nepustí-li, pojdou radš!

KAMENY MLUVÍ.

(1867—1918.)

Dům zlatý, který stavěl národ sobě,
v nebesa hvězdná kopuli svou zvedá.
Je ticho tu, zář pohasla v něm bledá,
leč z hlubin, slyš, zní hlasy v noční době:

„Jsem kámen s Řípu, jehož prvně patou
se dotkl Čech, a já se nezachvěju
ni zemětřasem! Symbol jsem, že v dějů
jen vlastních knize lid má cestu zlatou!“

„Já s Hostýna jsem, z krajů žírné Hané,
a nade mnou když ruch a zpěv zní živý,
chvím blahem se, jak zřel bych dosud v nivy,
kde obilí se vlní, slunce plane.“

„Ó, často jásot proniká až ke mně —
dí jiný hlas — a tu mně vždycky zdá se,
že otvírá se Blaník v jitřním jase,
kde spal jsem kdys, a spasena že země.“

„Já blažen jsem, že hrdý dům ten nesu —
děl kámen s Práchně — lásky žár mne hřeje.
Kéž pravdy duch tu prodchne bájí děje
a hudbu vůně našich lad a lesů!“

„Jsem s Radhoště — hlas vážný v hovor skanul —
kam dávných žreců scházely se řady,
ó, přál bych si, by nade mnou i tady
vždy oheň svatý jak s mé hory planul!“

„V boj, který dál vždy vlní se a šílí —
z Trocnova balvan mohutný teď vpadl —
i v páž i v hruď, kde svatý plamen zchladl,
zde třeba nabrat nadšení a síly!“

„Tak věru! — kámen z Vítkovy vzkřik hory,
by po dnech krutých útisku a zhouby
zpěv vítězný i nás tu rozchvěl v hloubi,
jak zpívávaly husitské jej sbory!“

„Půl století čekáme marně — běda!
Zda den se blíží radosti té bezdné?“ . . .
Kol hluboké je ticho. V nebe hvězdné
dům zlatý tiše kopuli svou zvedá.

Z NAŠÍ DOBY.

Bohdanu Kaminskému.

I.

Jak změnilo se vše, ó, milý druhu,
od dob, co psal jsi smutné svoje znělky!
Ó, znám ty chvíle, kdy bol chvátí velký
nám srdce a ret lká: Jsme národ sluhů!

Sám před lety, když zřel jsem, v bludném kruhu
jak zmítáme se, rozbroj rve nás mělký,
jsem k nohám klesal velké Trpitelky
a nedoufal již v jaro českých luhů.

Tak plni mdloby byli jsme a tíhy,
kříž němě vlekli, psali smutné knihy,
tak pokorně jsme skláněli svá čela!

A dnes náš národ roven bystré řece . . .
Ó, klňte válce, libo-li . . . nás přece
jen probudila hromná její děla.

II.

Kdy národ spoután na rukou i nohou,
kdy vůdce dusí žalářní mu koba
a houbu plnou octa s žlučí mnohou
mu nesou k rtům a směje se mu zloba,

kdy Vztek či Msta a nejčastěji oba
mu na hranici širou pod oblohou
poklady pálí, jež ho vzpružit mohou —
ne, ne, to není nejsmutnější doba.

Čas nejsmutnější je, když v resignaci
lid kouli vleče, sklání hlavu v jarmo,
dost má, když syt, a čest i hrdost ztrácí.

Kdy minulost svou zapře, tupě dříme
a neví již, co měl by chtít . . . vše darmo.
Ó, jaké štěstí, že to nyní víme!

III.

Náš cíl je velký, národ pro něj hoří
a chce jej ze vší mysli své a síly.
Jsme zase loď, jež směle k předu pílí,
ne pustý vrak, jenž zmítá se jen v moři.

Chcem po útisku staletém a hoři
zas volni být, jak předci naši byli,
a po tmách nočních, kdy jsme slzy pili,
svou vytouženou pozdraviti zoři.

Snad útisk přijde zas, než vzejde ráno,
z knih smazat lze, co hněte nás, co chceme,
ne ze srdcí však, co tam žhavě psáno.

Lze zacpat ústa, by rty byly němé,
leč marno vše . . . my stiskem ruky, ano
my očima se přece dohodneme.

IV.

Je silné v nás to jako bylo kdysi.
Chodí to s námi, bdí to s námi v noci,
sen plní nám to čarovnou svou mocí,
leží to na nás, jí to s námi z mísy.

Hned chmuří to, hned zlatí naše rysy,
nás k písním táhne to, jež pěli otci,
nutí to spory malicherné zmoci,
duhy to klene, jako mrak to visí . . .

Říkáme: „Pěkný den!“ neb „Dnes je ledno“,
když potkáme kdes přítele a bratra,
leč zatím v mysli máme jen to jedno.

O hladu řeč je, o lichvářské sběři,
leč mezitím druh druhu v očích pátrá,
zda nezoufá, zda také ještě věří . . .

V.

Jsou všecky věštby slova jen a slova,
Sfinx budoucnost je, hádanky jen dává,
je propast, jíž k dnu nedohlédneš, tmavá,
kdo moh by zřít, co mha v svém klínu chová?

A přec zřel Cazott, jak vždy spouští znova
kat guillotinu, sterá klesá hlava,
kdy veselost se smála kol jen hravá,
a duší zachví věštba Lermontova.

A naše věštby? Staré zkazky lidu,
kdy křížovou šel cestou, trpěl bídu —
a divno přec, jak řečí mluví shodnou:

Pád nejhlubší a muka děsná prve,
nesmírné boje — celé moře krve,
než — záře slávy zalije zem rodnou.

VI.

Jak, daleký že svět nás učil tomu,
že v svobodě jen budem doma šťastni?
Ne, ne, nám Kollár o tom pěl v své básni
a Palacký nám vryl to bleskem hromu.

Nám Neruda to četl ve hvězd lomu
a Sládek napsal krví svojí vlastní,
nes Vrchlický nám věštbu, že se zjasní,
a Čech své hřímal: Nevěř pranikomu!

Ó, dřív i duby, sosny našich lesů
tím šuměly a naše řeky lkaly
to v hukotu svém podél skalních tesů,

než vzpomněli si posléz kdesi v dáli,
že právo žít a kvésti bez křivd děsu
má každý národ světa, třeba malý.

VII.

Dál od těch, kdož nám lhát teď chtějí lásku,
ač drásali nás celé dlouhé věky!

Hlas jejich, vím, je sladký tak a měkký,
leč srazit s cílů chtí nám aspoň částku.

Ne, neslevíme ani zbla, ni vlásku
ne, nepohneme se o krok! Pro nás léky
již nejsou sliby v obrat nedaleký,
jim uvěřme, a vše jsme dali v sázku.

Dost kupčení již bylo v chrámě svatém
a hrdším v nás, jak bylo, těžko říci,
když za cti ztrátu platili nám zlatem.

Že zlatem? Ne! Když povrch blýskající
se otřel jen, co bylo pod tím šatem?
A krutý smích jak vháněl rumĕn v líci!

VIII.

(V květnové bouřce 1917.)

Čech s Nerudou se rajským sadem brali.
„No, slyšel's? Naši manifestem nutí
ku předu vůdce . . . volnost na peruti
prý světem táhne, čas, by zahřímali."

— Ach, nyní chápu . . . To ten závan malý,
jejž cítil jsem . . . Já myslil: Stenu dutí!
leč ne, teď vím, to bylo oddechnutí,
jak tisícům když tíž se s prsou svalí. —

„Však mrtvo dost již bylo v kraji českém,
hned připojil bych též svůj podpis k tomu,
víš co, my se jim podpíšeme bleskem."

— Tak, tak a běž se vypůjčit pár hromů,
mám radost, víš, a tak ať jde to s třeskem
a vesele ať zní to až k nám domů.

IX.

Byl jarní teplý den, kdy k Vyšehradu
jsem kráčel k druhům, již tam tiše dřímou.
Když srdce někdy tetelí se zimou,
ti mrtví těší . . . a mám jich tam řadu.

A jak tu stojím, na hroby dlaň kladu;
jim šeptám: „Národ cestu zvolil přímou,
jde vpřed . . . má cíl . . . všech ruce zbraně
třímou,
váš sen se plní . . . zlo se chýlí k pádu!"

Tu suchým věncem, jak teď větřík třás,
mně bylo, jak bych známý slyšel hlas:
„Přijď říc nám, lid až všecku shodí bídu!"

A jestli ještě jaká pochybnost
v mém srdci zbyla, rázem jí teď prost,
já tiše, ale pevně řekl: „Přijdu!"

X.

Dík, že mi přáno dožíti se jara,
kdy v kořenech to praská, v snětech raší,
kdy pro to, co nám nad vše bylo dražší,
procitla v dětech síla naše stará.

Zas v mladých duších hoří to a hárá,
jak kdysi v nás; jak za mladosti naší,
dlaň tiskne dlaň, zrak vysoko se vznáší,
kde hvězdný cíl nám plá již od Kollára.

Hle, jak jdou v řadách nadšeně a směle,
jak zrak jim svítí, z úst se řinou písně,
hruď pýcha dme, že nad řád vzlétli plochý!

Ó, Mentorové, rádci, učitelé,
vím, musíte se tvářit trochu přísně,
leč v duchu také líbáte ty hochy!

1. května 1918.

XI.

Chcem vytrvat přes moře zla a žluči
v té zemi, krví vykoupené draze,
a sami být jí hradby chcem a hráze,
kdy příboj řve a nebe plno tučí.

Chcem ku předu jít křepcí tak a ručí,
pro její volnost žít i mříti blaze —
ó, na tisíce ruk, hle, ku přísaze
jak zdvíhá se a „Přisaháme!“ hučí.

Cos jako svatá hrůza jímá duši,
má ruka zvedá se, mé oko svítí,
a slyším, srdce jak mi hlasně buší!

Je mi jak druhům Hamletovým, temně
když slyšeli hlas mocný z hlubin zníti,
jak „Přisahejte!" volal by Duch země.

XII.

Pryč, stíny, s čela, dolů s duše, tího!
Znám studánku, a není skryta v lese,
jež hrudi zprahlé vždycky úkoj nese:
otvírám zase verše Petöfiho.

Ty plná lásky ke svobodě kniho!
Ty jarý duchu, jenž's jak skřivan vznes' se
a národům všem volnost zpíval v plese,
než sražen byl jsi s letu nejvyššího!

Ó, zřím tě, zřím . . . Tu stojíš krásný, mladý,
jak pro svobodu padl's v čele řady,
a ve tvém oku hoří výheň celá.

Teď k hrudi sáh jsi — rána tě tam pálí?
teď smutně jsi se zahleděl kams v dáli —
ó, Bože můj, proč laur svůj rveš si s čela?

XIII.

Ó, chtěl bych, by můj každý verš byl plamen,
by sežeh vše, co v nás jen plané býlí,
by k cizím byl jak bystřeň divé síly
a k rodným jak stisk milenčiných ramen.

By než hlas dějin řekne slavné Amen!
byl pádný meč, jenž smrtí, udeří-li,
by v nepřátelské tvrze v boje chvíli
pad jako hromný katapulty kámen!

Ach, ne, jsem sláb . . . a verš můj mdlý a stůně . . .
A přec, když boj zve, v polnice když dují,
pět o slavících nechci jen a luně.

Pro volnost bít se nemám-li, v seč smíchat,
mne nechte tam jen, kde se meče kují,
měch tahat aspoň, v žárnou výheň dmýchat.

XIV.

Volnosti naše! Ty jsi nad domovem
jak hvězda našim dědům tajně plála,
jim v temnu byla's těšitelka stálá,
zářila's — zhasla — svitla v lesku novém.

Zprv myšlenka, pak stala jsi se slovem,
leč ústa sotva šeptnout je se bála,
a přece, jak by třásla se jím skála,
trpěli smělci za ně, spiati kovem.

Zdeptána stokrát, vstala's vždy a žila,
jak Punkva časem v podzemí se skryla,
leč znova v běhu vyrazila prudkém.

Volnosti naše! Ne již skrytě zpola,
dnes celý národ hlasně zve tě, volá
a čeká chvíli, kdy se staneš skutkem!

1918.

ČESKÁ LEGIE.

Kdo odvěký náš nepřítel?
Kdo deptal slávské plémě?
Kdo ode dávna zálusk měl
na krásné české země?
Kdo sesterské rval Polsky díl,
kdo Kladsko sobě přisvojil
a vzal nám Slezska kus?
Prus, Prus!
Nuž, čety, k předu, jízdo, v klus!

Kdo podmanit chtěl celý svět,
na cizí vše se sápal
a lidství škrtil, právo hnět
i pro svobodu zápal?
Kdo dělem svým a bodákem
chtěl vnutit svoji vůli všem,
svůj jazyk, mrav i vkus?
Prus, Prus!
Nuž, čety, k předu, jízdo, v klus!

Teď napad smavou Francii,
vtrh v Rusko, pleně, boře,
a pálí vše a zabíjí,
ó, jaké krve moře!
V poušť zvrátil žírné krajiny,
svět změnil v požár jediný
a města v obraz hrůz
Prus, Prus!
Nuž, čety, k předu, jízdo, v klus!

Francii sladké na pomoc!
neb volnost vždy nám přála,
ať zlomíme tu zpupnou moc,
jež i krev naši ssála!
Za světa spásu, volnost všech,
i starou slávu našich Čech
v boj! Sílu naši zkus
Prus, Prus!
Nuž, čety, k předu, jízdo, v klus!

Na pomoc do Vlach, na Sibiř!
Je bít se naše věno,
ať letí světem v dál i šíř
zas naše slavné jméno!
Krev Husitů nám v žilách plaň,
svobodě vlasti plaťme daň,
neb v poutech žít je hnus!
Zhyň Prus!
Nuž, čety, k předu, jízdo, v klus!

ČAS DOMALOVAL OBRAZ...

Čas domaloval obraz svůj, ó viz:
Vsi vzadu hoří, v popředí pláň holá:
dav prchá přes ni; na tisíc jich volá
o skývu chleba, v tváři bídy rys.

Sta hrobů bez jmen, zapadlých již zpola,
sta mrtvol, k nimž se žravý slétá hmyz;
tu mrchy koní a tam vozů kola,
zde hlava, trup a onde ruka čís'.

Pár překocených trůnů leží v prachu
na spoustě děl; pár válí v krve nachu
se korun, jež se slavně skvěly kdys.

A hromové co doznívají třesky
kdes ještě v dáli, strašná ruka blesky
do mraků nebes píše: Nemesis!

DVOUHLAVÝ ORLE...

Dvouhlavý, orle, černý kletý ptáku
jenž tolik set let držel jsi nás v spárech,
nás v tváře bil, v hruď kloval, záští v zraku,
nám maso z těla rval i kůži v cárech,

z úst jazyk trhal, do prachu nás tiskl,
nás černým křídlem smésti chtěl's a zhubit,
ó, slyšís, jak lid radostně si výskl?
Ne, neslyšíš — jsi ubit, ubit, ubit!

Hle, voják, jejž hnal's na krvavé jatky,
tvůj rob, jenž chvěl se hladem jen a mrazem,
za muka svá i dětí svých i matky
ti smrtnou ránu dal a strh tě na zem!

Již nebudeš nás děsit svojí mocí,
krev pít nám, naším bohatstvím se chlubit,
svobody slunce krýt nám křídel nocí,
nás drásat, ne — jsi ubit, ubit, ubit!

Dal se sokolem v zápas jsi se dravý,
svět celý díval na půtku se vaši —
a pad jsi, pad jsi, i přes dvě své hlavy,
co sokol volně k oblaku se vznáší!

28. X. 1918.

BEDŘICH.

Ty říkal jsi nám „Psi!“ a „Velezrádci!“
a my tě zvali u nás „markýz Gero“.
Psát o tobě se skoro zpouzí pero:
když tys je smočil, někdo hrdlo ztrácí.

Bojiště bylo ti jen stolek hrací
a lidé zvěř; v tmy čiré změnil's šero;
šibenic krásných ověšel jsi stero,
žaláře plnil. Čím ti zpěvní ptáci?

Čím lidí vzkřik ti, čím, že hlad se šířil?
Krev psal's, krev snil; sám v hlavním stanu hýřil
a miliony do svého shráb měšce.

„Těm Čechům novou dát chci Bílou horu!“
Ó, vítězný náš smích zni plný vzdoru
ti v sluch noc každou, nežli usneš těžce.

WILHELM II.

Když Napoleon se své padl výše,
byl přec to orel, jenž se hrdě snes;
leč ty — co ty jsi? Vypráskaný pes,
jenž cenil zuby a teď zalez tiše.

Jsi oškubaný dravčík, který v pýše
na orla hrál si, ale chycen dnes.
Již, brachu, nikdo z tebe nemá děs;
jak na moci lpěl's, budil's úsměvspíše.

Do klece bych tě zavřel, světem vozil,
bys, ťuhýk starý, seděl v ní tak tich,
svět celý zřel tě, jemuž dřív jsi hrozil.

Bys ptáky, jimž jsi vyklovat chtěl mozky,
pět svobody zpěv slyšel po lesích,
co hnízdo tvé i dub tvůj padá v trosky.

JAK BÝVALO NÁM HORKO...

Jak bývalo nám horko pod tou maskou,
jíž musili jsme skrývati svá líce!
Zub zaskřípěl, blesk z očí šleh — nic více,
a zas — ten kámen vlek, ten hlínu vazkou.

Leč kdo byl náš, náš celý: ani hláskou,
ni v malbě, ani v písni, za tisíce
ni pocty světa, ve strachu ni v díce
tyranům neřek, že k nim lneme láskou.

Ej, maska spadla! Oddycháme v blahu.
Vím, velkodušnost vítěze je vděkem,
a přec, jak blaží, vzkřiknout: Podlý vrahu!

Jak zazlít nám, když plivnem po neřesti,
k níž staletí jsme zřeli s tajným vztekem,
a v tyranův když obraz prásknem pěstí?

STAVBA.

Když na Baltu kdys nebo na Rujaně
chrám stavěli neb proti cizích vpádu
hrad mocný, tvrdý, balvan na balvaně,
co, by byl pevný, dali do základu?

Zvěst dí, že dole v temnotě a hladu
zazděna živá oběť. Darmo bráně
se smrti, člověk bil tam, drásal dlaně,
až síle zhynul o žízni a hladu.

Chrám stavíme dnes veliký a nový,
by dobře všem pod jeho bylo krovy,
by k hvězdám až se tyčil mocnou věží.

Ó, bude jistě pevný v bouřích všech
a nezachvěje se ni v základech,
když obětí v nich tolik tisíc leží.

V DEN DUŠIČEK.

V den dušiček a právě o půlnoci
ve středu knih mých sen mne zchvátil mocí,
a já se vzdal mu bez hněvu.
V ráz otevřely bez hlesu se dvéře,
a postav řad vstoup, ke mně blíž se béře:
„Jdem oplatit ti návštěvu."

„Aj, hosté milí — přátelé mí drazí."
(Já slýchal vždycky, že dech mrtvých mrazí,
leč s nich vál vánek v besedu!)
„Jen dál, jen dál!" A šli. Ty milé tváře!
A ve svých lících měli tolik záře
a tolik světla v pohledu.

Jak Vrchlický mi ruku pevně stiskl,
jak Sládek objal mne a Jansa výskl!
I Mokrý tu je s Kučerou
a Červenka i Klose, Antoš jarý,
Quis dobrý, Jelínek, Čech, Arbes starý —
zřím přátel svých druž veškerou.

„Nic nemusíš se bát nás, milý brachu,
my procitli, víš, na zvěst, v skvoucím nachu
že volnost svítí nad všemi.
Vlast svobodna! . . . Ó, musíme být s vámi
v ty velké chvíle . . . Však jsme — hlas děl známý —
jen o tom snili pod zemí."

„Mé jitro plá — ó, jak jste šťastni, šťastni! —
dí Mistr — jak bych pozdravil svou básní
rád jeho záři v rodnou zem!"

„Teď ani v hrob — děl Quis — se zpět mi nechce!“
„A já — řek’ Sládek — teprv nyní lehce
a pevným usnu klidným snem.“

„Víš — pamatuješ? — Šimáček vpad milý —
jak na toulkách jsme o tom s Raisem snili,
ó, splněný náš krásný sen!“
Usmál se Škampa: „Růže, růže samá!“
„Leč dřív — Jan šeptl — přišlo Hakel-dama,
to pole krve nesmírné.“

„Oj, Polska, Polska volná zas a celá!“
vzkřik Jelínek, a slova se mu chvěla,
co jeho velké oči žhou.
Jen Svatopluk Čech tisk se v koutek stmělý,
leč zdálo se mi, jak by rty se chvěly
mu tichou, vroucí modlitbou . . .

— — — — — — — — — — — — — — —

Teď vytrh jsem se ze sna. Prázdno holé.
Jen „Hlasy v poušti“ leží na mém stole,
a já v ně hledím, oči mna.
Hle, na sonet: „Ó, žít, jak národ volný...
v němž výkřik zazněl ohnivý i bolný,
je otevřela dlaň čís’ tajemná . . .

1. XI. 1918.

PRESIDENTU T. G. MASARYKOVI.

A já jsem myslil, že máš srdce chladné!
že's rozum jen a ostrý jeho břit
jen pitvá vše a na vzlet lehá, cit,
jak šedé jíní na květy když padne.

Dnes vím: tys plál jak srdce u nás žádné
horoucí láskou pro vlast svůj i lid;
proň svobody jsi toužil urvat svit,
proň strádal, trpěl, tvořil v noc i za dne.

Leč víc, v své lásky výhni ukul's meče,
nadch otců duchem ty, kdož táhli v seče,
lsti diplomatů strhal's plné bravur,

led cizot lámal — stvořil český stát!
Tvůj plesá lid, a svět tě staví v řad,
kde Washington ční, Mazzini a Cavour.

VOJNA A MÍR.

My nepřáli si vojny... My se chvěli
o svoje bytí v děsném jejím víru;
a zas když Mír! Mír! sténal svět kol celý,
my mlčeli... my nepřáli si míru.

Ne dřív, než rozvát jako chumáč pýru
voj bude nepřátel, než srazí střely
v prach tyrany nám kleté... nechť si vřelý
proud krve tek i našich bohatýrů.

Jak je ti teď, má drahá, svatá země?
Jsi slába? Hle, Mír, dobrý lékař, čela
se tvého dotk a usmívá se jemně:

„Hm, krve ušlo dost... a hlava v znoji...
leč láska dětí, radost divy dělá...
zas bude žít a kvést... A vše se zhojí..."

NÁŠ NÁROD.

Zas stojí tady národ,
jak před věky tu stál,
leč neporoučí jemu
ni císař ani král.

Sám sobě jenom vládne,
prost okovů a pout,
sám zákony si dává
a koná sněm a soud.

A to náš národ český,
jenž zmíral kdys a has
a tři sta let lkal v poutech,
až přelomil je zas.

Otcové, bratří mřeli
za jeho svobodu
tam ve Francii smavé
i v dálném Východu.

A teď kol zář je rána,
a volnost není snem —
ó, budiž požehnána
svobodná naše zem!

Kveť, síliž láskou naší,
zni v ní jen práce ruch,
a vždy ať nad ní vznáší
se velký Husův duch!

OBSAH:

◈ ◈ ◈

OD TÉHOŽ AUTORA VYŠLY DOSUD TYTO KNIHY:

a) původních básní:

Plačí svět. 1888.
Živým i mrtvým, 1889.
Spadalé listí, 1890.
Písně z práce, 1891.
Poli a lesy, 1891.
Drobty života, 1892.
Epické básně, 1892.
Pražské motivy, 1893.
Srdce i duše, 1894.
Noční violy, 1894.
Živé stíny, 1895.
Vzpomínky z jihu, 1897.
Tmavé růže, 1897.
Sonety tiché pohody, 1899.
Nové básně, 1901.
Cestou podle moře, 1902.
Sny a toulky, 1905.
Sonety prchavých okamžiků, 1907 (rozebr.).
Z českých žalmů, 1911.
České ballady, legendy a jiné básně, 1912.
Ironické siciliany, 1913.
Ze zápisníku mrtvého, 1917.
Zaváto, 1917.
Na českém jihu, 1919.

b) pro děti:

Myška na zkušené, 1899, II. vyd. 1916.
Modré zvonky, 1904.
Čtyři knížky pohádek dle angl. originálů, 1903.
Z čarovné studánky, 1909.
Slunný den a jiné verše, 1917.

c) překlady:

Lenau: *Výbor básní*, 1893.
Byron: *Vězeň Chillonský*, 1900.
Longfellow: *Básně*, 1902.
Byron: *Mazeppa*, 1902.
Aldrich: *Výbor z poesie*, 1903.
Byron: *Parisina*, 1904.
Moderní poesie americká, díl I., 1906.
E. Barrett-Browning: *Sonety portugalské*, 1908.
Eug. Lee-Hamilton: *Sonety imaginární*, 1908.
Moderní poesie americká, díl II., 1909.
W. C. Bryant: *Thanatopsis a jiné básně*, 1910.
Oscar Wilde: *Básně*, 1910.
Ludwig Fulda: *Pán a sluha*, 1912.
Mary Macleod: *Zlatá kniha ze Shakespeara*, 1912.
Shakespeare: *Král Jindřich VI.*, díl II. (s J. V. Sládkem), 1913.
Nath. Hawthorne: *Dům o sedmi štítech*, 1913.
Thackeray: *Růže a prsten*, 1914.
Shakespeare: *Král Jindřich VI.*, díl III., 1914.
E. Barrett-Browning: *Sonety portugalské. Pláč dětí*, 1914.
Shakespeare: *Král Jindřich VIII.*, 1914.
Shakespeare: *Titus Andronikus*, 1915.
Jeanie Lang: *Cesty a příhody Odysseovy*, 1915.
K. Schönherr: *Řezbáři*, 1919.